

Voortgangsrapportage maatregelen Kaderrichtlijn Water

Juli 2024

Inhoud

1.	Inleiding	3
	<i>Waarom deze rapportage?</i>	<i>3</i>
	<i>Leeswijzer</i>	<i>3</i>
2.	Hoofdpijnen Kaderrichtlijn Water	4
3.	Landelijke ontwikkelingen rondom KRW	7
4.	Oppervlaktewater	11
3	Grondwater.....	19
	Appendix.....	25
	Bijlage 1: Toestand en trends oppervlaktewaterlichamen Zuid-Holland.....	26
	Bijlage 2 Voortgang uitvoering provinciale maatregelen oppervlaktewater	30
	Bijlage 3 Voortgang provinciale maatregelen grondwater	55

1. Inleiding

Waarom deze rapportage?

Op dit moment is de uitvoering van de maatregelen voor de voor de Kaderrichtlijn Water (KRW) ongeveer halverwege de laatste programmaperiode 2022-2027. De KRW is een Europese richtlijn voor de bescherming van grond- en oppervlaktewaterbronnen in de EU. De implementatie ervan begon in 2009, met als opgave om de gestelde doelen uiterlijk in 2027 te behalen. Erop gelet dat we nu dus ongeveer halverwege de uitvoeringsduur zijn, is 2024 een goed moment om de Staten te informeren over de voortgang binnen onze provincie op de KRW.

Deze notitie is een eerste in een reeks van twee en geeft inzicht in de voortgang van de uitvoering van de KRW-maatregelen, toegespitst op het grond- en oppervlaktewater in de provincie Zuid-Holland. Na een inleidend hoofdstuk op de KRW wordt ingegaan op de inzet en voortgang van de maatregelen zoals door de provincie geformuleerd voor de periode 2022-2027. Daarnaast wordt ingegaan op enkele relevante landelijke ontwikkelingen en de hieruit resulterende additionele inzet van de provincie sinds het verschijnen van het regionaal waterprogramma. Over de toestand en de voortgang op de doelen van het grond- en oppervlaktewatersysteem zullen de Staten in het najaar 2024 worden geïnformeerd, daarbij aansluitend bij de resultaten van de landelijke tussentijdse evaluatie van de KRW. Deze zal een geactualiseerde routekaart bevatten.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt allereerst in hoofdlijnen een toelichting op de KRW gegeven. Hoofdstuk 3 gaat aansluitend in op de belangrijkste actuele landelijke ontwikkelingen. De daarop volgende hoofdstukken 4 en 5 beschrijven vervolgens de inzet van de provincie inzet op respectievelijk oppervlaktewater en grondwater. Hierin wordt een beeld gegeven van de voortgang in de uitvoering van de maatregelen zoals vastgesteld in ons regionaal waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027, maar ook van de aanvullende inzet die die wij al doen ten opzichte de start van de planperiode 2022-2027. Aanvullende informatie is opgenomen in de bijlagen.

2. Hoofdpijnen Kaderrichtlijn Water

Integraal kader voor bescherming natuurlijke hulpbronnen

Schoon en gezond water is essentieel voor het welzijn van mensen, dieren en planten. Vanwege de aanhoudende zorgen over de waterkwaliteit trad in het jaar 2000 de [Europese Kaderrichtlijn Water](#) ((2000/60/EG)) in werking. Deze richtlijn vormt de basis voor het waterbeleid in de EU en waarborgt de waterkwaliteit en -kwantiteit. Einddoel is dat uiteindelijk alle wateren in een goede toestand verkeren. Er zijn specifieke KRW-wateren aangewezen, waarvan uiterlijk in 2027 de goede toestand moet zijn bereikt. Deze toestand wordt afgemeten aan verschillende onderdelen, waarbij het principe 'one-out-all-out' geldt. Dit houdt in dat als aan één van de onderdelen niet wordt voldaan, het betreffende waterlichaam niet voldoet. Voor oppervlaktewaterlichamen wordt de goede toestand bereikt als het zowel een goede chemische als ecologische staat heeft. Voor een grondwaterlichaam moet zowel de chemische toestand als de kwantitatieve toestand voldoende zijn.

Verbod op achteruitgang en verbeteringsvereiste

Om aan de doelstellingen van de KRW te voldoen, moeten lidstaten waterlichamen beschermen, verbeteren en herstellen. De KRW kent een dubbeldoelstelling: een verbod op achteruitgang en een verbeteringsvereiste. Het verbod op achteruitgang betekent dat de bestaande toestand van waterlichamen niet mag verslechteren. Het verbeteringsvereiste dat voor waterlichamen die nog niet in een goede staat verkeren lidstaten aanvullende maatregelen nemen. In speciale gevallen is het mogelijk doelen aan te passen, maar de KRW en dus de Europese Commissie (EC) vraagt daarvoor een stevige onderbouwing. Enkel economische overwegingen zijn geen goede grond. De EC bekijkt deze gevallen zeer kritisch.

Stapsgewijze implementatie in cycli van 6 jaar

De implementatie van de KRW krijgt concreet vorm aan de hand van de 6-jaarlijkse [stroomgebiedsbeheerplannen](#) (SGBP'en) die iedere lidstaat opstelt. Hierin worden de doelen vastgelegd en de aanvullende maatregelen voor het bereiken van deze doelen. De planprocedure die volgt uit de KRW begint dus iedere zes jaar weer opnieuw. Na de SGBP-periode 2010-2015 en 2016-2021 loopt op dit moment de planperiode 2022-2027. Wat deze planperiode extra belangrijk maakt, is dat aan het einde van deze periode alle voorgenomen (en deels nog in uitwerking zijnde) maatregelen die nodig zijn om de doelen te halen, moeten zijn uitgevoerd. De mogelijkheid die de KRW biedt om extra tijd te nemen voor de uitvoering uit overwegingen van kosten (efficiëntie) of planning vervalt in deze planperiode.

Vooruitblik eind 2027

Ook na 2027 zullen elke zes jaar stroomgebiedsbeheerplannen worden opgesteld, te beginnen bij de periode 2028-2033. Het proces ter voorbereiding hierop is onder regie van het Rijk recent reeds gestart. Onderdeel van dit proces is een actualisatie op de doelaflading. De gestelde doelen voor ecologie zijn immers afhankelijk van het effect van de genomen maatregelen. Als het werkelijke effect van de maatregelen afwijkt van het (vooraf) verwachte effect kan het doel voor de volgende periode (technisch) worden

bijgesteld. Tegelijkertijd moet opnieuw worden gezien of aanvullende of nieuwe maatregelen mogelijk zijn. Als doelen voor grond-of oppervlaktewater niet worden gehaald, omdat natuurlijke omstandigheden maken dat het langer duurt, kan een beroep worden gedaan op de uitzonderingsmogelijkheid doelfasering die de richtlijn biedt. De beslissing voor het toepassen van deze uitzonderingsmogelijkheid dient te worden gemotiveerd per KRW-waterlichaam en kwaliteitselement in samenspraak met alle betrokken partijen en vastgelegd in het regionaal waterprogramma van de provincie. De chemische doelen liggen wel al vast. De milieukwaliteitsnormen voor deze stoffen gelden generiek voor de hele Europese Unie. Er wordt voortgang geboekt. Op dit moment wordt ruim driekwart van het totaal aan KRW-doelen in alle waterlichamen in Nederland gehaald ([Kamerbrief](#) van 27 juni 2024). Van een aantal van deze stoffen is het vrijwel zeker dat de doelen niet worden gehaald. Hierdoor zal het eindoordeel ook negatief zijn. Vanuit het Rijk is in samenwerking met meerdere lidstaten een verzoek aan de Europese commissie gedaan om de systematiek van 'one-out- all-out' te wijzigen. Het is nog niet duidelijk hoe streng de Europese Commissie het eindoordeel zal beoordelen.

Relatie bevoegdheden tussen provincie, waterschappen en I&W

Bij de implementatie van de KRW in Nederland hebben verschillende bestuurslagen een verantwoordelijkheid en rol. Het uitgangspunt is dat elke bestuurslaag de eigen bevoegdheid gebruikt om aan de KRW te voldoen. De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft de systeemverantwoordelijkheid en is daarom verantwoording verschuldigd aan de Europese Commissie voor de uitvoering van de KRW. Het rijk is tevens bevoegd gezag voor bijv. de mestwetgeving en voor (de toelating en) het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Provincies stellen de ecologische doelen voor oppervlaktewater vast en voeren maatregelen uit voor grondwater. De implementatie van maatregelen voor regionaal oppervlaktewater wordt voornamelijk uitgevoerd door de waterschappen. Per 1 januari is de Omgevingswet in werking getreden met doorwerkingen voor de bevoegdheidsverdeling. Het volgende hoofdstuk gaat daar kort op in.

Rol van provincies

Provincies stellen, op voorstel van de waterschappen, de ecologische doelen (die niet Europees of op rijksniveau zijn vastgelegd) en de begrenzing van de regionale KRW-oppervlaktewaterlichamen voor de SGBP's vast. Daarnaast dragen we verantwoordelijk voor het strategische grondwaterbeheer, de bescherming van de grondwaterkwaliteit in grondwaterbeschermingsgebieden en het onderzoeken en nemen van maatregelen, waar nodig in samenwerking met gebiedspartijen, voor het realiseren van de doelen in N2000-gebieden. Ook zijn we bevoegd gezag voor grote grondwateronttrekkingen en voor bepaalde indirecte lozingen. De provincie is tevens aangesteld als toezichthouder voor de regionale wateren. Dit brengt zich mee dat we medeverantwoordelijk zijn voor het behalen van de KRW-doelen voor oppervlaktewater. Ook is het onze rol om een eventueel beroep te doen op uitzonderingsbepalingen in de KRW voor regionale wateren en grondwater, zoals het verlagen van de doelen.

Juridische gevolgen

Eind 2027 moeten alle EU-lidstaten voldoen aan de (grond)waterkwaliteit- en kwantiteitsdoelen van de KRW. Dit is een resultaatverplichting, waarbij enkel de uitzonderingsmogelijkheden van de KRW een geldige reden kunnen zijn om die doelen niet te halen. Indien niet wordt voldaan aan de vereisten van de KRW, bijvoorbeeld omdat een beroep op een uitzonderingsgrond niet wordt gehonoreerd, kan dat leiden tot een ingebrekestelling door de EC en eventueel daarmee gepaard gaande boetes. Het is aan de Nederlandse regering te bepalen of, en in hoeverre, eventuele boetes of dwangsommen worden verhaald op lagere overheden. Dit kan aan de orde zijn als sprake is van nalatigheid. Daarnaast bestaat het juridische risico dat (vergunningen voor) nieuwe en ook bestaande activiteiten niet worden toegestaan, totdat aan de vereisten is voldaan. (Voor een duiding van de risico's zie ook de beantwoording van de Statenvragen 3859, 3958 en 4013 in Zuid-Holland.) Voor de verantwoording in 2027 is het belangrijk dat er goed gedocumenteerde dossiers beschikbaar zijn waarin alle afwegingen zijn opgenomen, zodat inzichtelijk gemaakt wordt waarom, ondanks alle inspanningen, doelen eventueel niet of niet geheel zijn bereikt. Voor de korte termijn is het belangrijk erop toe te zien dat de juiste toetsingskaders op de juiste manier worden toegepast bij vergunningsverlening.

Actualiteiten Europa

In oktober 2022 introduceerde de Europese Commissie een voorstel voor herziening van de KRW. Dit voorstel heeft geleid tot verschillende reacties van lidstaten, waaronder het indienen van zogenaamde 'non-papers'. In de [non-papers](#) die zijn ingediend door Nederland en andere lidstaten wordt specifieke aandacht besteed aan het 'one-out, all-out' principe. Gepleit hierin wordt voor een meer flexibele en pragmatische benadering die beter rekening houdt met de diverse omstandigheden van verschillende waterlichamen en die gericht is op het efficiënt verbeteren van de algehele waterkwaliteit. Dit zou kunnen helpen om de doelstellingen van de KRW op een meer haalbare en kosteneffectieve manier te bereiken, zonder de milieudoelen uit het oog te verliezen. De verwachting is dat eind 2024 besluitvorming over de herziening door Raad en Parlement kan plaatsvinden.

3. Landelijke ontwikkelingen rondom KRW

Met het naderen van 2027 ontstaat steeds urgentie rondom de KRW. De KRW brengt immer met zich mee een verplichting om tijdig de juiste toestand te bereiken. En indien niet aan de KRW-doelen wordt voldaan, is het belangrijk dat kan worden gemotiveerd dat alles is gedaan wat binnen de mogelijkheden ligt. Deze paragraaf loopt chronologisch langs de belangrijkste landelijke ontwikkelingen rondom het KRW-dossier na het indienen van het SGBP 2022-2027 met een doorwerking naar de inzet van onze provincie.

Water en Bodem sturend en NPLG

In 2022 hebben de provincies er vanuit Water en Bodem sturend (WBS) en het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) belangrijke taken voor de inrichting van het landelijk gebied bijgekregen. In beide ontwikkelingen is het voldoen aan de eisen van de KRW als opgave benoemd. WBS kent een groter gewicht toe aan behoud en herstel van het bodem- en watersysteem bij de ruimtelijke inrichting. Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) geeft provincies de taak mee om te komen tot een gebiedsgerichte aanpak voor de restopgave voor landbouwemissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen om te zorgen dat de doelen van de KRW worden gehaald. Het landelijk beleid van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) wordt geoperationaliseerd in het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZHPLG) waarbij ook de structurerende keuzes van het programma WBS (zoals het voorkomen van afwentelen) worden uitgewerkt. Hierdoor ontstaat een integrale benadering voor het aanpakken van verschillende uitdagingen in het landelijk gebied, waarbij we de opgaven zoveel mogelijk gelijktijdig meenemen in de gebieden.

Advies Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (Rli)

Mei 2023 publiceerde de Rli het rapport '[Goed Water Goed Geregeld](#)'. De belangrijkste conclusie die Raad trekt is dat de KRW onvoldoende prioriteit en aandacht heeft gekregen de afgelopen jaren en 'dat met het huidige Nederlandse beleid de KRW-doelen in 2027 redelijkerwijs niet meer kunnen worden gehaald'. De Rli constateert dat er (1) een gebrek aan urgentiegevoel is, dat er (2) een te grote vrijblijvendheid is bij de keuze voor en het gebruik van beschikbare beleidsinstrumenten en (3) een onvolledige vervulling van taken en verantwoordelijkheden is. In een reactie laat het ministerie van IenW weten de conclusie dat er een grote opgave ligt en dat er extra inspanningen noodzakelijk zijn om de doelen te halen, te onderschrijven. En dat de aanbevelingen worden meegenomen in het KRW-impulsprogramma dat samen met betrokken overheden is gestart. Waaronder aanbevelingen die zich richten aan de provincie. Opvolging van deze aanbevelingen door Zuid-Holland verloopt via de inzet op de actielijnen uit het KRW-impulsprogramma.

KRW-impulsprogramma vanuit I&W

De minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) geeft in de [Kamerbrief](#) van 5 juni 2023 informatie over de invulling van het KRW-Impulsprogramma. Het Rijk werkt hierbij samen met decentrale overheden aan de drie sporen uit het eerdere KRW-Werkplan 2022-2027, waarbij in totaal zeven actielijnen worden uitgezet.

Spoor 1: Uitvoering

1. Bewaken van de uitvoering van eerder afgesproken maatregelen
2. Verdere uitwerking van ruimtelijke maatregelen
3. Intensivering van maatregelen voor stoffen
4. Inzet op verdere verankering van afspraken in regelgeving

Spoor 2: Tussenevaluatie 2024

5. Bepalen toestand, prognose en resterend handelingsperspectief

Spoor 3: Verantwoording 2027

6. voorbereiding op de verantwoording en motivering van uitzonderingen
7. Voorkomen van en voorbereiden op rechtszaken in Nederland

Het KRW-impulsprogramma is gestart om samen met alle waterpartners een versnelling en intensivering op de KRW te realiseren. De voortgang wordt bewaakt via het ingestelde Bestuurlijk Overleg KRW, met als deelnemers vertegenwoordiging van de stroomgebieden en de koepels onder voorzitterschap van de minister IenW. Formele besluitvorming vindt in het Bestuurlijk Overleg Water plaats. De provincie Zuid-Holland is bestuurlijk vertegenwoordigt via (het voorzitterschap) Rijn-West en de IPO-lijn.

De provincie Zuid-Holland werkt samen met het Rijk en regionale partners aan de uitwerking binnen de actielijnen. Daarmee wordt bereikt dat uniformiteit in aanpak ontstaat. Ook worden duidelijke afspraken gemaakt over wie welke belemmeringen aanpakt (wie staat waarvoor aan de lat).

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is de Omgevingswet (Ow) in werking getreden. De Omgevingswet is gericht op duurzame ontwikkeling, de bewoonbaarheid van het land en de bescherming en verbetering van het leefmilieu, waarbij een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit moet worden bereikt en in stand moet worden gehouden. Onder de Omgevingswet hebben decentrale overheden aanvullend instrumentarium gekregen om de KRW-doelstellingen te realiseren door waterbeheer te integreren in de ruimtelijke planning en besluitvorming. Binnen dit raamwerk kan gestuurd worden op grondgebruik gericht op bijvoorbeeld het verminderen van verontreiniging of wijzigingen in de inrichting van gebieden ten bate van de waterkwaliteit. De Rli adviseert om in de Omgevingswet nadere instructies voor generiek beleid aan te scherpen zodat overal aan de KRW-doelen en -normen wordt voldaan (bijvoorbeeld voor meststoffen). Het Rijk heeft in de kabinetsreactie op het advies aangegeven dat op basis van onderzoek naar het doelbereik van het bestaande maatregelenpakket, de tussenevaluatie van de KRW in 2024 en in het kader van het 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2026-2029) zal worden gezien of er aanvullende maatregelen nodig zijn.

Landelijke tussenevaluatie KRW

Met de tussenevaluatie KRW 2024 evalueren alle waterbeheerders of we met het huidige beleid op koers zitten om eind 2027 aan de KRW te voldoen, en welk resterend handelingsperspectief er is. Daarbij gaat het onder ander om de belangrijkste bronnen van verontreiniging: industrie, landbouw, RWZI's en buitenland. Voor de tussenevaluatie worden meerdere onderzoeken uitgevoerd om de trend, actuele toestand, prognose en de handelingsperspectieven te bepalen (zie figuur 1). Waarbij handelingsperspectieven niet alleen extra nieuwe maatregelen omvatten, maar ook bijvoorbeeld het gebruiken van uitzonderingsmogelijkheden of nader onderzoek doen. Ambtelijk is de provincie Zuid-Holland in verschillende werkgroepen actief en zien wij er samen met de waterschappen op toe dat de best mogelijke regionale inzichten worden meegenomen in de tussenevaluatie. Uiteindelijk worden de resultaten van deze onderzoeken in één koepelrapport gebundeld. Dit koepelrapport moet uiterlijk november 2024 worden opgeleverd aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Op basis hiervan zullen waar nodig bestuurlijke keuzes aan de Staten worden voorgelegd over de vervolgstappen, zoals aanvullend beleid en het nemen van aanvullende maatregelen.

Figuur 1 Overzicht (doel) lopende onderzoeken

	Trendanalyse (waar komen we vandaan?)	Actuele Toestand (waar staan we nu?)	Prognose (waar kunnen we komen (doelbereik) met huidige beleid?)	Handelingsperspectieven (wat nog mogelijk/nodig?)
Ecologie			Landelijke en regionale analyses: Gaan we de doelen in 2027 halen?	Is er nog iets mogelijk/nodig? (expert judgement landelijk en regionaal)
Nutriënten	Verandering van de toestand over jaren (circa 1990 – 2020) (in oppervlaktewater)	Dashboord met overzicht (zo veel mogelijk) actuele toestand: - landelijk; - per stroomgebied; - per waterschap; - per waterlichaam (ook grondwater).	Landelijke analyse: Gaan we de doelen in 2027 halen?	Is er nog iets mogelijk/nodig? (landelijke doorrekening)
Stoffen			Gaan we doelen halen in 2027?	Is er nog iets mogelijk/nodig?
Grondwater (kwaliteit en kwantiteit)	Landelijke analyse: Verandering toestand grondwater over jaren	Dashboord met overzicht toestand: Overzicht huidige toestand grondwaterlichamen	Bundeling regionale analyses: Gaan we doelen halen (kwant en kwal)?	Bundeling regionale analyses: Is er nog iets mogelijk/nodig?
Overig	Koepelrapport: o.a. exoten, governance, medicijnresten en plastic.			

IPO Bestuursopdracht KRW

Provincies zien 'kwaliteit van de leefomgeving' als overkoepelend thema welke helpt om vanuit een meer integrale blik tot oplossingen te komen. Onze inzet via de IPO-lijn is gericht op het borgen van de juiste randvoorwaarden, bij het Rijk en andere stakeholders, die nodig zijn om invulling te geven aan onze provinciale rollen bij de KRW. In IPO-verband bespreken we met de andere provincies de bijdragen die we willen leveren aan het bereiken van de ecologische doelen van oppervlaktewater. Afspraken en besluitvorming volgend uit de zeven actielijnen van het KRW-impulsprogramma vertalen we naar onze eigen aanpak. Voor verschillende onderwerpen, zoals bijv. onze VTH-taken rondom indirecte lozingen en een versteviging van het interbestuurlijk toezicht op de uitvoering van maatregelen, gebeurt dit al.

4. Oppervlaktewater

Doelstellingen

De KRW verplicht EU-lidstaten om oppervlaktewater in te delen in oppervlaktewaterlichamen en de toestand ervan te beoordelen, zowel chemisch als ecologisch. Lidstaten moeten maatregelen nemen om een goede toestand te bereiken en te behouden, waarbij achteruitgang wordt voorkomen. Voor de ecologie stelt de provincie beleidsmatige doelen vast voor waterplanten, macrofauna, fytoplankton en vissen. Hierbij worden ook doelen voor ecologie-ondersteunende parameters, zoals stikstof, fosfaat en temperatuur, door de provincie vastgelegd. Bij de eindbeoordeling zijn ook specifieke verontreinigende stoffen van belang, waaronder nationale probleemstoffen en stoffen uit de stoflijsten van internationale riviercommissies van de Maas, Rijn en Schelde, zoals arseen, zink en ammonium. In totaal worden bij de beoordeling van de ecologie 77 parameters in aanmerking genomen. Daarnaast moeten oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de chemische doelen van de KRW, die normen omvatten voor 45 gevaarlijke en giftige 'prioritaire stoffen'. Deze normen worden op EU-niveau vastgesteld.

Huidige toestand

De beoordelingssystematiek van de KRW werkt zo, dat als één van de ecologische of chemische parameters niet voldoet, het hele waterlichaam onvoldoende scoort. Hoewel de waterlichamen op de ecologische maatlatten een verbetering laten zien, is het eindoordeel voor alle waterlichamen in Zuid-Holland uiteindelijk 'voldoet niet'. Dit jaar wordt een integrale landelijke tussenevaluatie uitgevoerd. Deze levert een gedetailleerd beeld op van het verwachte doelbereik en wat nog nodig is en kan om aan de doelen te voldoen. Dit zal te zijner tijd bij het beschikbaar komen van de resultaten van de landelijke tussenevaluatie met de Staten worden gedeeld en besproken. Bijlage 1 bevat een overzicht van de toestand en trend van de Zuid-Hollandse waterlichamen. In het kader van het data-gedreven ZH-PLG werken we in 2024 aan een provinciale webapplicatie voor het monitoren van de toestand van de provinciale KRW-waterlichamen. Meer detailinformatie over de toestand is ook al terug te vinden in de huidige versie van de [ZH-PLG viewer](#).

Stand van zaken uitvoering maatregelen

In principe zijn de maatregelen voor de ecologie bij de waterschappen belegd als beheerders van de regionale wateren. Soms worden de maatregelen door andere partijen genomen, waaronder de provincie (zie hierna). Jaarlijks geven de waterschappen aan het Informatiehuis Water (IHW) door hoe het staat met de uitvoering van de geplande maatregelen. De [voortgangsrapportage Rijn-West 2024](#) beschrijft hoe het met de uitvoering van de maatregelen binnen ons deelstroomgebied staat. Sinds 2022 wordt naast de voortgang ook gerapporteerd over de risico's die worden gezien voor de uitvoering. Belangrijke conclusie gedeeld in het RBO Rijn-West van 30 mei j.l. is dat het overgrote deel van de gerichte maatregelen van de waterschappen om de waterkwaliteit te verbeteren tijdig (eind 2027) zullen zijn uitgevoerd. Tegelijkertijd zijn er risico's voor de uitvoering. Als belangrijkste oorzaak wordt hierbij wordt terughoudendheid en verlies van draagvlak bij agrariërs als gevolg

van landelijk beleid genoemd. Als provincie zijn we op bestuurlijk niveau in gesprek met de waterschappen over deze resultaten. We kijken dan waar zich knelpunten voordoen in de uitvoering en maken bestuurlijk afspraken hoe hiermee om te gaan. We kijken ook wat wij als provincie (bijv. via de gebiedsprocessen ZH-PLG) kunnen betekenen.

Impressie voortgang bij de waterschappen

Onderstaand een korte impressie van de stand van zaken voor de uitvoering van de maatregelen en door de waterschappen binnen Zuid-Holland. Het overzicht is niet uitputtend maar benoemt de belangrijkste aandachtspunten.

Waterschap Hollandse Delta (WSHD)

Voor het overgrote deel van de maatregelen is de uitvoering inmiddels gestart. Enkele maatregelen zijn ook al afgerond. De prognose voor de komende jaren is dat in 2027 100% van de maatregelen uitgevoerd zal zijn. Aandachtsgebied is de waterkwaliteit op Goeree-Overflakkee die mede het gevolg is van brakke nutriëntrijke kwel en het tegengesteld natuurlijk peilbeheer. Waterplanten ontbreken hier vrijwel overal waardoor kleine waterdieren en vis het oordeel 'ontoereikend' krijgen. Een belangrijke kans voor de waterkwaliteit op Goeree-Overflakkee is de ontwikkeling in het Zuiderdiep. Dit wordt momenteel onderzocht. Besluitvorming vindt naar verwachting plaats in 2025.

Waterschap Rivierenland (WSRL)

Van de maatregelen die zich in de provincie Zuid-Holland bevinden zijn momenteel alle maatregelen in uitvoering. De uitvoering van bijna alle maatregelen verloopt zonder risico voor de planperiode 2022-2027. Twee maatregelen kennen een (beperkt) risico op de uitvoering: in beide gevallen gaat dit om de bouw van natuurvriendelijke oevers (NVO's). Van de in het RWP als doel gestelde 7 kilometer NVO's zijn momenteel 4,5 kilometer gepland. Een locatie voor deze 2,5 kilometer is nog niet gevonden. WSRL werkt samen met de provincie om deze overige 2,5 kilometer (tijdig) te realiseren.

Hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard (HHSK)

Bij HHSK verloopt de uitvoering van de maatregelen volgens planning. De maatregelen voor de kwaliteitsverbetering Bergse plassen zijn voor wat betreft 'bemalen schutsluis' gestart. De uitvoering van de andere maatregelen (aanpak fosfaat waterbodembodem, actief biologisch beheer en defosfateren plaswater) is in voorbereiding. Voor een aantal maatregelen aan de nieuwe natuurgebieden (NNN-gebieden) wordt nauw samengewerkt met de provincie. De risico's voor het halen van ecologische doelen zijn in algemeenheid terug te voeren op de aanwezigheid van kreeften (die planten op eten, niet halen KRW-doelen) en (actuele en historische) landbouwemissies.

Hoogheemraadschap van Delfland (HHD)

De realisatie van een netwerk van natte ecologische zones (NEZ-netwerk) loopt gestaag. Dit NEZ netwerk bestaat uit vispaaiplaatsen, natuurvriendelijke oevers en waterplantzones in kerngebieden en stapstenen, die via watergangen zijn verbonden. In sommige kerngebieden en stapstenen is meer gerealiseerd dan noodzakelijk voor het minimum, wat bijdraagt aan de robuustheid van het netwerk. Vooral in de stedelijke gebieden (Den Haag, Voorburg, Delft en Rotterdam) is het lastig om NEZ te realiseren en vraagt de uitvoering meer tijd. Het terugdringen van concentraties gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater het verminderen van emissies uit de afvalwaterketen vragen op korte termijn extra actie.

Hoogheemraadschap van Rijnland (HHR)

De huidige stand van zaken is dat ca. 50% van de maatregelen is uitgevoerd of in uitvoering is. Voor de andere helft loopt de planvoorbereiding. Bij enkele inrichtingsmaatregelen spelen risico's voor het verkrijgen van draagvlak (van extern betrokkenen). Daarnaast rondom het rond krijgen voor eind 2027 van het verwijderen van extra stoffen bij de AWZI's. Voor Rijnland ligt er een grote KRW-opgave in het bollengebied en rond Boskoop (boomteelt). De problemen liggen op het vlak van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Rijnlands aanpak is om samen met de sector op te trekken en met koplopers in zogenaamde inspiratiepolders te kijken hoe de KRW-opgave kan worden opgepakt met zoveel mogelijk behoud van het economisch verdienmodel van de ondernemers. Afgelopen jaar zijn vanuit die optiek projecten ingediend voor NPLG-financiering.

Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR)

De uitvoering van de maatregelen verloopt volgens planning. Er zijn goede stappen gezet met het aanpassen van bestaande sluisvispassages. Voor het DAW is daarnaast een project in voorbereiding om samen met de boer een beheerplan voor erf en (ecologisch beheer van) sloten te maken. De maatregel

‘emissiereductie RWZI Zeist’ lift mee met de volledige nieuwbouw van deze zuivering. Nieuwbouw gereed in 2027 lijkt niet realistisch. Er wordt nu uitgezocht wat hier de consequenties van zijn en wat de mogelijke alternatieven zijn.

Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV)

AGV verwacht dat (een deel van) de maatregelen mogelijk niet eind 2027 gerealiseerd zal zijn. Zeker het mee koppelen van maatregelen met dijkprojecten of andere gebiedsprocessen kan voor vertraging zorgen. Er is een prioritering gemaakt en de belangrijkste maatregelen zullen uitgevoerd of in uitvoering zijn. Om vertragingsrisico’s verder te ondervangen wordt verkend of een versneld omgevingsproces voor KRW haalbaar is. De uitvoering van vier defosfateringsinstallaties (DFI's) die zorgen dat de fosfaatbelasting van belangrijke KRW-waterlichamen in het gebied zal verminderen is in volle gang. Recent is ook gemaal Loodijk in Ankeveen geopend. Gemaal Loodijk is gebouwd om de waterkwaliteit van de Ankeveense Plassen te verbeteren.

Hoe is de voortgang op onze inzet in het SGBP 2022-2027?

In de in 2021 vastgestelde KRW-nota (Bijlage bij het [regionaal waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027](#)) is de bijdrage van de provincie Zuid-Holland aan het stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 ter uitvoering van de KRW opgenomen. Daar waar de provincie in relatie de KRW-doelen voor oppervlaktewater in principe en primair een sturende en toezichthoudende rol heeft, heeft de provincie in afstemming met het maatregelenpakket van de waterschappen voor de planperiode 2022-2027 een ruim aanvullend pakket maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit opgesteld. Daarbij is actief gezocht naar kansen om de watermaatregelen en -opgaven te koppelen aan andere opgaven, zoals natuurbeleid, landbouwtransitie, economie/Greenports, klimaatadaptatie, zoetwatervoorziening en ruimtelijke inrichting.

Bijlage 2 van deze voortgangsrapportage geeft een overzicht van de voortgang in de uitvoering van deze maatregelen. Het overzicht geeft de stand van zaken per eind 2023 met daarbij een korte toelichting op de belangrijkste resultaten en bijzonderheden. De inzet wordt hieronder kort uiteengezet.

Emissies in land- en tuinbouwgebieden

De KRW-maatregelen van de waterschappen richten zich op de inrichting van de watergangen (de hydromorfologie). De voortgangsrapportage Rijn-West laat zien dat behoudens enkele uitzonderingen deze maatregelen uiterlijk in 2027 zijn uitgevoerd. Bepalend voor de ecologische kwaliteit zijn daarnaast de fysisch-chemische condities. Het terugdringen van de hoeveelheid stikstof, fosfor en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater vormt in veel waterlichamen nog altijd een knelpunt. Maatregelen die in gang zijn gezet via de beleidsopgaven landbouw en greenport die bijdragen aan de KRW-doelen:

- *Verduurzaming landbouw:* Maatregelen binnen dit spoor richten zich op het verduurzamen van de landbouw door agrariërs. Dit doet de provincie door het delen van expertise en het beschikbaar stellen van financiering voor verduurzaming. Diverse projecten voor het verminderen van gewasbeschermingsmiddelen en nutriënten in de landbouw zijn mede met betrokkenheid van de provincie uitgevoerd of in uitvoering. Daarnaast dragen ook de maatregelen die onder de vlag van de regionale veenweidestrategie gebieden in de Alblasserwaard,

Krimpenerwaard en Nieuwkoop worden geïnitieerd bij een verbetering van de waterkwaliteit. Een groot aantal maatregelen wordt (mede) gefinancierd uit het Europees subsidieprogramma voor plattelandsontwikkeling (POP3) en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW).

- *Emissieloze Kas*: Specifiek voor de glastuinbouw is de afspraak om emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in 2027 te hebben teruggebracht tot (nagenoeg) nul. Als provincie zijn wij ambtelijk en bestuurlijk vertegenwoordigd in de regionale samenwerking met waterschappen, gemeenten en Glastuinbouw Nederland in de glastuinbouwgebieden van het hoogheemraadschap van Delfland en van Schieland en de Krimpenerwaard (Westland-Oostland). In de afgelopen jaren is er veel kennis vergaard over knelpunten en zijn wij als provincie actief betrokken bij de extra inzet die vanuit de betrokken partijen wordt georganiseerd om te voldoen aan de milieudoelstellingen.

Ecologische inrichting en beheer

De KRW beoogt een verbetering van het water als leefgebied voor planten en dieren die er thuis horen. Veel maatregelen vanuit het natuurbeleid van de provincie hebben een koppeling met de aquatische natuur. De provinciale kaders voor het natuurbeleid gaan over plant- en diersoorten in bestaande en nieuwe natuurgebieden. Maatregelen die bijdragen aan de KRW-doelen en waarvan de uitvoering loopt via de beleidsopgaven water of natuur:

- *Natuurnetwerken Nederland (NNN)*: De provincie is bezig met het realiseren van natuurnetwerken door middel van grondverwerving. De functie van stukken grond in Zuid-Holland worden hiervoor gewijzigd van landbouw naar natuurgebied. Deze wijziging zorgt voor een vermindering van meststoffen en dus uitspoeling van nutriënten. In verschillende gebieden lopen NNN-projecten waarbij een gedeelte opgave is met de KRW. NNN-realisaties met een daarin een fors pakket aan KRW-maatregelen zijn bijvoorbeeld de gebieden Krimpenerwaard en Alblasserwaard. In de Krimpenerwaard is een start gemaakt met kwaliteitsbaggeren en is de inrichting van het eerste deelgebied, Den Hoek in Natuurgebied Zuid, inmiddels aanbesteed. Uitwerking voor de andere gebieden is in uitvoering. In de Alblasserwaard loopt de planvoorbereiding.
- *Natura 2000*: Maatregelen die hieronder vallen dienen om aangewezen Natura 2000 gebieden te laten voldoen aan de bijbehorende standaarden. Dit kunnen ingrepen zijn om water te defosfateren, rietpercelen te herstellen, waterbodems te baggeren of gebieden te beschermen. De werkzaamheden spelen in de gebieden Westveen en Nieuwkoopse plassen.
- *Agrarisch natuurbeheer*: Om agrarisch natuurbeheer te ondersteunen, wordt de regeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) opengesteld voor bijvoorbeeld ecologisch onderhoud van watergangen en akkerrandenbeheer voor agrariërs. Dit betekent o.a. dat de aanleg van permanente zones waar de akker niet wordt bewerkt en waar gras of bloemengsels worden ingezaaid worden gestimuleerd. De regeling is opengesteld voor diverse gebieden binnen de waterschapsgebieden Schieland en Krimperwaard, Hollandse Delta en Stichtse Rijnlanden. In 2023 is het budget voor ANLb vanuit de provincie fors verhoogd. Voor

de periode 2023 tot 2028 is ruim 61 miljoen beschikbaar. Deze subsidie wordt mede gefinancierd door Europa.

- *Vismigratie:* Deze maatregelen focussen zich op het vergemakkelijken van vissoorten om te migreren. Migratie is voor een aantal vissoorten cruciaal voor de voortplanting. Menselijke ingrepen in wateren en rivieren bemoeilijken deze migratie maar kunnen verholpen worden door het installeren van vismigratievoorzieningen bijvoorbeeld visliften of beschutting zoals vissenbossen. We werken aan diverse maatregelen die zich focussen op ecologische verbindingen en vismigratie.
- *Exotenbeheer en biodiversiteit:* In delen van ons gebied vormt de Amerikaanse rivierkreeft een bedreiging de ecologische doelen. De rivierkreeft woelt de bodem in wateren om wat opgeslagen nutriënten mengt met het water. Verder knipt de kreeft waterplanten weg met zijn scharen wat ten koste gaat van de biodiversiteit. Via pilot onderzoek met de waterschappen is kennis opgedaan over effectieve vormen van bestrijding van deze kreeft. Om de overlast structureel terug te dringen is het noodzakelijk dat de landelijke wet- en regelgeving erop wordt toegerust dat grootschalige bestrijding van rivierkreeften mogelijk is. Dit vraagt om een aanpassing van de Visserijwet. Wij dringen er bij LNV op aan dat deze snel de juridische en financiële randvoorwaarden op orde brengt om de ecologische doelen in 2027 te halen.

Waar werken we aanvullend aan?

Om te voldoen aan de Europese verplichtingen is het in de eerste plaats nodig dat alle afgesproken maatregelen ook daadwerkelijk worden uitgevoerd. Gelet op de getemperde verwachtingen over doelbereik, herijken we als provincie periodiek ook onze eigen inzet. Ons baserend op de actuele ontwikkelingen voor het landelijk gebied, het advies van Raad voor leefomgeving en infrastructuur (Rli) en het KRW-impulsprogramma wordt onderstaand ingegaan op de aanvullende inzet waaraan wordt gewerkt. Dit zijn de zaken die op dit moment onze prioriteit en aandacht krijgen. Eind 2024 worden op basis van de resultaten van de landelijke tussenevaluatie (een van de onderdelen van het KRW-impulsprogramma) mogelijk extra activiteiten hieraan toegevoegd.

Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied (ZH-PLG)

In het ZH-PLG is de KRW als een van de kernopgaven benoemd. De restopgave van de KRW binnen het ZH-PLG focust zich op de gebieden waar de waterkwaliteit voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen nog niet op orde is (focusgebieden), en beoogt in die gebieden met de agrarische sector afdoende maatregelen te treffen om de noodzakelijke verbetering van de waterkwaliteit te bewerkstelligen.

De in het ZH-PLG uitgewerkte maatregelen zijn een aanvulling op de maatregelen uit het SGBP. Op basis van een analyse van de knelpunten per deelgebied is samen met gebiedspartijen gewerkt aan de vormgeving van deze maatregelen. In totaal is begin dit jaar voor een bedrag van rond de 40 miljoen euro aan projecten opgenomen in het Maatregelenpakket ZH-PLG en ingediend bij het Rijk voor financiering in het kader van het NPLG.

Op 7 juni heeft de Ministerraad na toetsing van alle provinciale Maatregelenpakketten een definitief besluit genomen over de toekenning van de benodigde financiële middelen. Provincie Zuid-Holland heeft een bedrag van 188 miljoen euro toegekend gekregen voor de uitvoering van het Zuid-Hollandse maatregelenpakket. Met deze middelen kunnen we weliswaar niet alle opgaven die er liggen in één keer oppakken, maar in de periode tot en met 2026 kunnen we een aantal flinke stappen in de goede richting zetten. Punt van zorg is wel dat voor de projecten die bijdragen aan de doelen van de KRW nu geen middelen zijn vrijgemaakt. Hiervoor is op korte termijn een alternatieve vorm van financiering nodig waarover wij met het Rijk in gesprek zullen gaan. Daarnaast dwingt het ons om zelf ook te kijken naar alternatieve bronnen voor financiering, zoals de [Subsidieregeling Groen Zuid-Holland](#) (SGR), [DAW Impulsregeling](#) en [GLB-NSP](#). De bijdrage aan een verbetering van de ecologie is rechtstreeks gekoppeld aan het tijdig vinden van benodigde financiering. In de bollenstreek en op de Zuid-Hollandse eilanden hebben we, omdat we niet kunnen wachten, met eigen (voor)financiering vanuit de provincie alvast een start gemaakt met de uitvoering. We hopen door aanvullende financiering ook de overige ZH-PLG-waterkwaliteitsprojecten grotendeels en al voor 2027 te kunnen uitvoeren.

In 2023 zijn we samen met de waterschappen een onderzoek gestart naar de waterlichamen waar de nutriëntenlast nog te hoog (restopgave KRW) is en naar aanvullende handelingsperspectief hierop. De resultaten van dit onderzoek komen in de zomer 2024 beschikbaar en worden verwerkt in de opgave voor het landelijk gebied in het ZH-PLG.

KRW Impulsprogramma

Als reactie op het achterblijven op de waterkwaliteitsdoelstellingen heeft IenW de regie genomen voor het opstellen van een Impulsprogramma voor de uitvoering van de KRW. De focus van dit programma ligt op tijdige en volledige realisatie van de maatregelen uit de stroomgebiedbeheerplannen. Daarnaast wordt extra ingezet op onderdelen van de KRW die nog achterblijven, met name de chemische toestand en daarmee verband houdend de invulling van de (basis)taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) en RWZI's.

Ten aanzien van onze inzet op genoemde onderdelen:

- Ligt er voor de wateren in Zuid-Holland een belangrijke opgave om **lozingen van milieuchemische stoffen** afkomstig van bedrijven die via riolering en rioolwaterzuivering terecht (kunnen) in het oppervlaktewater, zogenoemde indirecte lozingen, terug te dringen.
- Is aanvullend op het ZZS-beleid van de provincie begin dit jaar een **actualisatieplan met de omgevingsdiensten** ontwikkeld en geaccordeerd. Dit plan ziet toe om het bezien en, zo nodig, herzien van vergunningen van bedrijven waarvoor de provincie het bevoegd gezag is. De uitvoering vindt plaats in de periode 2024-2026. In totaal gaat het om ca. 200 omgevingsvergunningen.
- Gebruik makend van de kennis die aanwezig is bij de omgevingsdiensten over milieubelastende activiteiten, werken we daarbij stapsgewijs en risicogestuurd door

- de vergunningenvoorraad heen. In de tweede helft 2024 starten we een **gezamenlijke pilot** met gemeente, omgevingsdiensten en waterschappen.
- Voor het halen van de ecologische doelen is het belangrijk dat ook vanuit de gemeenten de inzet op indirecte lozingen wordt verhoogd. Als provincie pakken we daarom een actieve rol en zetten we ons in om te komen een **regionaal gecoördineerde aanpak** met alle betrokken ketenpartijen. In de tweede helft van 2024 krijgt dit nader vorm. Op dit wordt al samengewerkt op het uitvoeren van een gebiedsbrede *hotspotanalyse* KRW-probleemstoffen en starten we in de 2^e helft van 2024 met een screening van de RWZI's.
 - Voor landbouwemissies verwachten we van het Rijk dat gekomen wordt tot effectieve regelgeving en uitvoering voor mest en gewasbeschermingsmiddelen. Sinds de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 hebben decentrale overheden zelf ook meer **juridisch instrumentarium** om via het RO-spoor waterkwaliteitsdoelen na te streven. In 2024 is gestart met een verkenning naar de mogelijkheden die wij als provincie hebben en overwegingen die een rol spelen bij de inzet van dit instrumentarium (o.a. doeltreffendheid, doelmatigheid, 'gelijk speelveld', uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid).
 - Mede in het licht van het Rli-advies en de constatering dat het interbestuurlijk toezicht serieuzer invulling verdient, zijn we gestart met het actualiseren van het beleidsmatig **toezicht voor de KRW** op de waterschappen. Het huidige uitgangspunt voor het toezicht is gebaseerd op vertrouwen en ruimte geven aan de zelfsturing waterschappen. In de gesprekken wordt naast de voortgang op uitvoering en doelen voor de KRW ook de wens/ noodzaak voor extra sturing door de provincie besproken.
 - Aanvullend vinden er in stroomgebied verband initiatieven plaats waar we als provincie Zuid-Holland aan bijdragen. Rijn-West onderzoekt momenteel welk **handelingsperspectief voor nutriënten** nog aanwezig is. En samen met de waterschappen verkennen we hoe met een extra monitoringsinspanning een beter beeld van herkomst van probleemstoffen in oppervlaktewater kan worden vastgesteld. Deze analyses sorteren voor op de resultaten van landelijke tussentijdse evaluatie en geven een aanzet voor mogelijke aanvullende maatregelen voor de tweede helft van de huidige (of een volgende) planoperiode.
 - Vanuit het Europese **Gemeenschappelijke Landbouwbeleid** dat wordt uitgevoerd op basis van het Nationaal Strategisch Plan (GLB-NSP) maken we verschillende interventies mogelijk die bijdragen aan het behalen van de KRW-doelen. Zoals het beschikbaar stellen van subsidies aan landbouwers voor investeringen ter verduurzaming van het landbouwbedrijf (bijv. materieel voor vermindering van perceelafspoeling en waterbeheervoorzieningen ter verlaging van verontreiniging door erfafspoeling) en aanleg van landschapselementen ter bevordering en instandhouding van biodiversiteit, waaronder de aanleg van natuurvriendelijke oevers, vismigratiemogelijkheden en ingrepen die uitspoelingsmogelijkheden van nutriënten limiteren of verbeterend werken voor de waterkwaliteit. Daarnaast aan waterschappen voor (her)inrichting van watersystemen die een bijdrage leveren aan de KRW doelen en Nitraatrichtlijn doelen.
 - Om middelen voor boeren, tuinders en telers makkelijk bereikbaar maken, nemen we als een van de drie deelgebieden deel aan GLB-pilot **Landbouwloket DAW**. Dit

gaat helpen de financiële en praktische ondersteuning voor boeren, tuinders en telers die met de kansrijke maatregelen rondom water- en bodembeheer aan de slag willen, makkelijker en laagdrempeliger beschikbaar maken.

- De provincie Zuid-Holland participeert daarnaast in de ontwikkeling van de **collectieve zuivering glastuinbouw AWZI Nieuwe Waterweg**. Een belangrijk argument is dat door collectieve zuivering het belang van een gesloten watersysteem op bedrijfsniveau toeneemt en dat om de KRW-doelen in 2027 te realiseren alle bedrijven in de sector dit type maatregelen moeten nemen. Met de voorgestelde maatregelen wordt concreter invulling gegeven aan de in het Besluit activiteiten leefomgeving opgenomen specifieke zorgplicht en wordt meer verantwoordelijkheid bij de bedrijven zelf neergelegd. Dit laatste ter beperking van de handhavingslast van het bevoegd gezag.
- In 2024 hebben we een [gezamenlijke brief](#) opgesteld met onze partners in de RBO Rijn-west om het ministerie van LNV aan te spreken op haar verantwoordelijkheid bij de **aanpak van rivierkreeften**. De opvolging hiervan laat op zich wachten. Om verdere schade te voorkomen is echter dringend actie gewenst. We zijn samen met de waterschappen gestart met de voorbereiding van een integrale aanvraag voor tijdelijke ontheffing die het mogelijk moet maken 'eigen mensen' in te zetten voor het wegvangen van rivierkreeften in de focusgebieden die we binnen de provincie aanwijzen. LNV heeft toegezegd ruimhartig om te gaan met verlenen van een tijdelijke ontheffing. Daar waar de uitvoering dreigt te stoppen, nemen we initiatief om toch door te vangen in de prioritaire gebieden in de Krimpenerwaard. Dit maakt onderdeel uit van een drietrapsraketaanpak waarbij we het vanggebied stapsgewijs uitbreiden in opmaat naar het grotere gebied zoals beschreven in het werkplan waar op dit moment met LNV invulling aan wordt gegeven. Met deze drietrapsraket doen we ervaring op om verantwoorde vervolgstappen naar de uitvoering in andere prioritaire gebieden binnen de provincie te kunnen gaan zetten.

3 Grondwater

Doelstellingen

Voor grondwater is het doel dat zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve toestand van het grondwaterlichaam goed moet zijn en blijven. Ook moet worden gestreefd naar een verbetering van de toestand van het grondwaterlichaam en moet worden voorkomen dat verontreinigende stoffen in het grondwater terechtkomen. De opgave in Zuid-Holland is een 'goede' toestand voor de vijf grondwaterlichamen die (deels- of geheel) in de provincie Zuid-Holland liggen. De beoordeling vindt plaats aan de hand van zes deelloetsen. Iedere zes jaar wordt een KRW-monitoringsronde uitgevoerd en vindt een toestand- en trendbeoordeling plaats waarbij wordt getoetst in hoeverre de KRW-doelen zijn gehaald.

Beoordeling grondwaterkwaliteit en -kwantiteit

De provincie monitort het grondwater, om inzicht te geven in de toestand en trends van de grondwaterkwantiteit en -kwaliteit in de grondwaterlichamen. Uit de meetresultaten blijkt of de KRW-doelen worden gehaald. De provincie stelt ook een methode vast voor aanvullende trendbeoordeling, zoals bedoeld in art. 5 van de Grondwaterrichtlijn.

De beoordeling van toestand en trends wordt uitgevoerd volgens het Protocol voor toestand- en trendbeoordeling van grondwaterlichamen KRW (Ministerie van IenW, 2019). Dit protocol schrijft voor dat de toestand van het grondwater wordt beoordeeld aan de hand van zes testen. Drie algemene testen worden uitgevoerd op het niveau van het gehele grondwaterlichaam:

1. waterbalanstest;
2. beoordeling chemische toestand (inclusief trendanalyse);
3. test op intrusies van zout water.

Drie testen worden specifiek uitgevoerd voor kwetsbare locaties die liggen binnen het grondwaterlichaam:

4. test voor van grondwater afhankelijke oppervlaktewateren;
5. test voor van grondwater afhankelijke terrestrische ecosystemen;
6. test voor winningen voor menselijke consumptie ('drinkwatertest').

Op basis van het *one out, all out*-principe van de KRW is het oordeel over de toestand van het grondwaterlichaam alleen dan 'goed' als alle 6 testen, dat wil zeggen zowel de generieke- als lokale testen, een positief (voldoende) resultaat geven.

Huidige toestand

In 2020 is een toestand- en trendbeoordeling uitgevoerd. De resultaten voor de grondwaterlichamen in Zuid-Holland zijn opgenomen in paragraaf 3.4 van de KRW-nota en tevens openbaar te raadplegen via de [ZH-PLG viewer](#). Voor de kwalitatieve toestand van de grondwaterlichamen, waarvoor alleen chemische normen gelden, is de situatie gunstiger dan voor de oppervlaktewateren. Vier van de vijf grondwaterlichamen zijn in goede toestand. Alleen binnen het grondwaterlichaam Duin Rijn-West ligt er belangrijke opgave in de Bollenstreek als gevolg van een overschrijding van de norm voor fosfaat. De kwantitatieve toestand van alle grondwaterlichamen is goed, dat wil zeggen dat de waterbalans op orde is. Als onderdeel van de landelijke tussentijdse evaluatie wordt gewerkt aan een actualisatie van de toestandsbepaling van de grondwaterlichamen, welke later dit jaar met Provinciale Staten zal worden gedeeld.

Traagheid van het Bodem- en Grondwatersysteem

Bij bovenstaande moet worden aangetekend dat het grondwatersysteem trager reageert op maatregelen en het effecten van drukfactoren pas op langere termijn zichtbaar worden. In de bodem en het grondwatersysteem vinden diverse processen plaats. Zo vinden er bijvoorbeeld chemische- en biologische processen plaats, die bijvoorbeeld ook door de mens veroorzaakte verontreinigingen op (lange) termijn kunnen verminderen (natuurlijke afbraak). Maar er vindt ook stroming van het grondwater plaats op verschillende diepten en met verschillende snelheden. Echter al deze processen verlopen veel trager ten opzichte van processen die meer maaiveld gebonden zijn. Dit betekent dat bijvoorbeeld de invloed van het stoppen met bepaalde belastingen op het watersysteem, zoals verminderen van nutriënten en/of gewasbeschermingsmiddelen, sneller te meten/te zien is in het oppervlaktewater dan in het grondwater. Een grondwaterkwaliteitsverbetering – of achteruitgang – is veelal pas na vele jaren / decennia aantoonbaar zichtbaar.

Hoe is de voortgang op onze inzet in het SGBP 2022-2027?

In bijlage 11 van de KRW-Nota bij het regionaal waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027 zijn maatregelen vastgelegd die de provincie zelf uitvoert om de KRW-doelen voor grondwater behalen. Dit betreft maatregelen die binnen de invloedssfeer van de provincie liggen. De maatregelen bestaan deels uit maatregelen die worden voortgezet uit de planperiode 2015-2021 aangevuld met nieuwe maatregelen. De maatregelen zijn (mede) ingegeven door de resultaten van de diverse toetsen en toestand- en trendbeoordelingen, maar ook door algemeen voortschrijdend inzicht door kennisontwikkeling, technische ontwikkelingen en/of innovaties.

Bijlage 3 geeft inzicht in de voortgang in de uitvoering van de maatregelen. Een belangrijk deel van de maatregelen is al uitgevoerd en een deels is nog of continue in uitvoering. Het saneringsprogramma is in een ver gevorderd stadium. Op enkele individuele saneringslocaties zijn nog geen maatregelen getroffen. Het gaat hier om veelal complexe projecten. De betreffende overheden zijn in nauw overleg met de initiatiefnemers en eigenaren om projecten tot uitvoering te laten komen.

Wat doen we vanuit onze rol nog meer (basisinspanning)?

Deze voortgangsrapportage beoogt in de eerste plaats de stand van zaken weer te geven van de maatregelen die in het SGBP zijn opgenomen en de risico's daarbij. Tijdig uitvoeren van deze maatregelen is één van de KRW-criteria. Voor grondwater voeren we ook maatregelen uit die niet expliciet als KRW-maatregel zijn opgevoerd maar wel bijdragen aan de KRW-doelen. Deze basisinspanning is net zo belangrijk voor het bereiken van de doelen. De voornaamste algemene maatregelen die de provincie inzet ter bescherming van het grondwater:

- De provincie voert **monitoringstaken en onderzoeken** uit. Zo beheert de provincie voor de KRW twee grondwatermeetnetten:
 - o (1) het Primair Meetnet Grondwaterstanden en Stijghoogten dat inzicht geeft in de toestand en trends van de (grond)waterbalans;
 - o (2) het Meetnet Grondwaterkwaliteit dat inzicht geeft in de toestand en trends van de grondwaterkwaliteit (chemische toestand) in de grondwaterlichamen. Het Meetnet Grondwaterkwaliteit bestaat uit 10

LMG-meetputten (Landelijk Meetnet Grondwaterkwaliteit) en 48 PMG-meetputten (Provinciaal Meetnet Grondwaterkwaliteit). Een selectie van meetputten uit deze monitoringsnetten vormen samen het KRW-meetnet.

- Uit de meetresultaten blijkt of de KRW-doelen worden gehaald. De provincie monitort drie-jaarlijks de grondwaterkwaliteit, waarbij zes-jaarlijks een **toestandsbeoordeling per grondwaterlichaam** plaatsvindt. De monitoring vormt de basis voor een eventuele (zo nodig tussentijdse) bijstelling van ons beleid. De informatie en kennis delen we in projecten en met gebiedspartijen, zoals bijvoorbeeld in de gebiedsprocessen voor ZH-PLG waar de informatie als basis dient voor het formuleren van aanvullende gebiedsinterventies. Een aankomend ijkmoment is de landelijke tussenevaluatie 2024.
- De provincie zet zich in om te voorkomen dat het grondwater verontreinigd raakt. In de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening (ZHOV) hebben we **specifieke regels ter voorkoming van verontreiniging** van het grondwater in grondwaterbeschermingsgebieden (ten behoeve van de drinkwaterwinning) opgenomen en dat nieuwe activiteiten een bedreiging vormen doordat zij reeds in het grondwater aanwezige verontreinigingen beïnvloeden.
- De uitvoering van de regels (**vergunningverlening, toezicht en handhaving**) zijn belegd bij de vijf omgevingsdiensten in Zuid-Holland. Met alle omgevingsdiensten is er regelmatig overleg betreffende de uitvoering en afstemming van deze taken. Afspraken over de VTH-taken worden jaarlijks vastgelegd in de werkplannen van de omgevingsdiensten.
- Voor onze drinkwaterwinningen voeren we periodiek ook een **risico- en knelpuntenanalyse** uit (restopgave). De maatregelen voor de bescherming van drinkwaterbronnen staan in het Uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers 2020-2025 dat momenteel in uitvoering is.
- We meten meer stoffen en op meer locaties dan nodig is op grond van de KRW. Onze inspanning is gericht op een **vroege signalering** van risico's: om tijdig een scherp beeld te hebben van de aanwezigheid en verspreiding van vooral opkomende stoffen en zeer zorgwekkende stoffen, zoals PFAS, en resten van (dier)geneesmiddelen. Zuid-Holland is voor de drinkwatervoorziening grotendeels afhankelijk van oppervlaktewater. Bedoelde milieuvreemde vormen een risico. Voor opkomende stoffen, ZZS en PFAS staan wij een integrale systeembenadering met bronaanpak voor waar het Rijk regie op neemt. We blijven via o.a. de lijn van het IPO de urgentie voor een aanpak gericht op de vervuilende stoffen bij agenderen.
- Er loopt een landelijke onderzoek naar de inrichting van een **signaleringsmeetnet grondwater voor opkomende stoffen**. Provincie Zuid-Holland is hierbij betrokken en denkt mee over de wijze waarop opkomende stoffen effectief vroegtijdig kunnen worden gesignaleerd.

Waar werken we aanvullend aan?

De Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. De inwerkingtreding van de wet ging gepaard met een stelselherziening. Specifiek voor het bodem(verontreiniging)beleid is er sprake van een beleidsrijke wijziging die

consequenties heeft voor de wijze waarop de provincie uitvoering geeft aan de Kaderrichtlijn water (KRW) en de dochterrichtlijn Grondwaterrichtlijn (GWR).

In de Omgevingsvisie Zuid-Holland is verwoord dat in Zuid-Holland de kwaliteit van water, lucht en natuur vooruitgaat. Eén van de daarbij aansluitende ambities is het behalen van de KRW-doelen. Het ontwikkelde beleidskader bepaalt wanneer een bodem- of grondwaterverontreiniging de KRW-doelen bedreigt en wanneer dit aanleiding geeft tot het vaststellen van maatregelen ter uitvoering van de KRW en GWR.

Het huidige [Beleidskader grondwaterkwaliteit](#) is als Bijlage D bij het Regionaal Waterprogramma Zuid-Holland 2022 – 2027 vastgesteld. Via de Zuid-Hollandse Omgevingsverordening zijn o.b.v. het ontwikkelde beleid regels gesteld met een externe werking via bijvoorbeeld het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Op dit moment **evalueren we ons beleidskader** waarbij wordt gezien of de gekozen methodieken en regels ook daadwerkelijk toepasbaar zijn en werken zoals bedoeld. Mogelijk dat voortschrijdend inzicht o.b.v. opgedane ervaringen gaat leiden tot aanpassing van beleid en/of regels. Daarnaast herijken we momenteel ook het [Beleidskader grondwateronttrekkingen en infiltraties](#) (Bijlage C bij het Regionaal Waterprogramma). Aandachtspunt bij grondwateronttrekkingen is het voorkomen van verspreiding van in grondwater opgeloste verontreinigingen (grondwaterpluimen). Bij het infiltratiebeleid de voorwaarden waaronder het inbrengen van water in de bodem in lijn is met KRW-doelen

Vooruitlopend op de resultaten van bovenstaande trajecten en deels samenhangend:

- Zijn we in 2024 gestart met een verkenning naar de invulling van de **VTH-taken in relatie tot KRW-grondwaterdoelen**. De inzichten uit deze verkenning kunnen aanleiding zijn tot bijstelling van de werkplannen van de omgevingsdiensten. In lijn van rapport van [Rekenkamer](#) een eerste actie is de afspraak met de omgevingsdiensten om volgend jaar de regels voor grondwaterbeschermingsgebieden actief onder de aandacht te brengen bij gemeenten, bedrijven en bewoners.
- Voeren we in de 2^e helft van 2024 een **quickscan voor de grondwaterbeschermingsgebieden** uit, waarin we inzoomen op de huidige of toekomstige risico's, achterliggende oorzaak-gevolgrelaties en mogelijk handelingsperspectief. Hierin betrekken we ook de in het hoofdstuk over oppervlaktewater genoemde verkenning naar de inzet van het omgevingswetinstrumentarium. De resultaten van de quick scan zijn aanvullend op de resultaten van de landelijke tussenevaluatie.
- Werken we aan de **implementatie van de ZH-PLG maatregel 'Regiocertificering Duin- en Bollenstreek'**. Dit project dat zich richt op het terugdringen van emissies van fosfaat heeft een directe relatie met het grondwaterlichaam Duin Rijn-West waar sprake is van een fosfaatoverschrijding. Volledige implementatie dit project is gebonden aan het vinden van voldoende financiering.
- Benutten we de **gebiedsgesprekken met drinkwaterbedrijven** die we in 2024 voeren in het kader van het veilig stellen van strategische watervoorraden om ook voor een bredere discussie rondom bedreigingen voor de KRW-doelen en mogelijk aanvullend handelingsperspectief.

- In samenwerking met de andere deelstroomgebieden wordt er door onder andere de Werkgroep Grondwater Rijn-West gewerkt aan een **KRW-dashboard voor grondwater**. Dit dashboard heeft als doel toestand en trendoordelen op landelijk niveau in kaart te brengen en te ontsluiten. Dit Dashboard is een handige en vooral gebruiksvriendelijke aanvulling op de stroomgebiedsbeheerplannen en de KRW-grondwater factsheets.

Appendix

Bijlage 1: Toestand en trends oppervlaktewaterlichamen Zuid-Holland

Totaaloverzicht

Vanuit het regionaal waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027 stelt de provincie beleidsmatige kaders voor de waterkwaliteit en geven we uitvoerig aan een diversiteit aan gebiedsgerichte maatregelen voor het halen van de KRW-doelen. Zoals in deze voortgangsrapportage aangeven, loopt in het licht van de nog resterende opgave inmiddels landelijk een impulsprogramma met aanvullende inzet. Deze omvat ook aanvullende maatregelen die wij als provincie en de binnen ons gebied gelegen waterschappen en gemeenten treffen. Het geheel van de reeds eerder vastgestelde en aanvullend in werking tredende maatregelen (van Rijk, provincie, waterschappen en gemeenten) zal uiteindelijk tot doelbereik moeten leiden.

De huidige situatie is dat in nog geen enkel KRW-oppervlaktewaterlichaam in Zuid-Holland de goede toestand voor schoon en gezond water wordt gehaald. In 64% van de oppervlaktewaterlichamen is de ecologische kwaliteit matig. In de andere waterlichamen is de kwaliteit ontoereikend of slecht. Op individuele parameters is door de realisatie van de eerdere pakketten aan maatregelen in de perioden 2009-2015 en 2016-2021 wel verbetering van de oppervlaktewaterkwaliteit te zien (zie hierna). Dit komt nog niet tot uitdrukking in de eindbeoordeling. Het percentage waterlichamen met een matige (was eerst slecht) kwaliteit is sinds 2019 toegenomen met 51 procentpunt. De verbetering is vooral geboekt op de onderdelen biologie en algemeen fysisch-chemische condities.

Een hardnekkige belemmering in Zuid-Holland voor het bereiken van de doelen is de aanwezigheid van te hoge concentraties milieuvreemde stoffen. Voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen ligt er in gebieden nog een opgave voor de land- en tuinbouw, in het stedelijk gebied voor opkomende en zeer zorgwekkende stoffen voor gemeenten (riolering), bedrijven (lozingen) en waterschappen (RWZI's). Daarnaast kent Zuid-Holland het probleem dat het veenweidegebied van nature nutriëntenrijk is.

De figuur op de volgende pagina, ook raadpleegbaar via deze [link](#), geeft voor alle KRW-oppervlaktewaterlichamen binnen Zuid-Holland weer hoe deze scores (% voldoet of goed) op de aspecten biologie en algemene fysisch-chemische toestand (en belangrijkste onderliggende kwaliteitselementen) en overige chemische stoffen.

Omdat door de traagheid waarmee het grondwater reageert veranderingen pas over langere periode zichtbaar worden, bevat deze bijlage geen overzicht van de toestand van de grondwaterlichamen. Voor inzage in de toestand, zie [ZH-PLG viewer](#).¹ Vier van de vijf grondwaterlichamen zijn in goede chemische toestand. Alleen binnen het grondwaterlichaam Duin Rijn-West is er in de Bollenstreek sprake van overschrijding van de norm voor fosfaat. De kwantitatieve toestand van alle grondwaterlichamen is goed, dat wil zeggen dat de onttrekking van grondwater en de toevoeging in balans zijn.

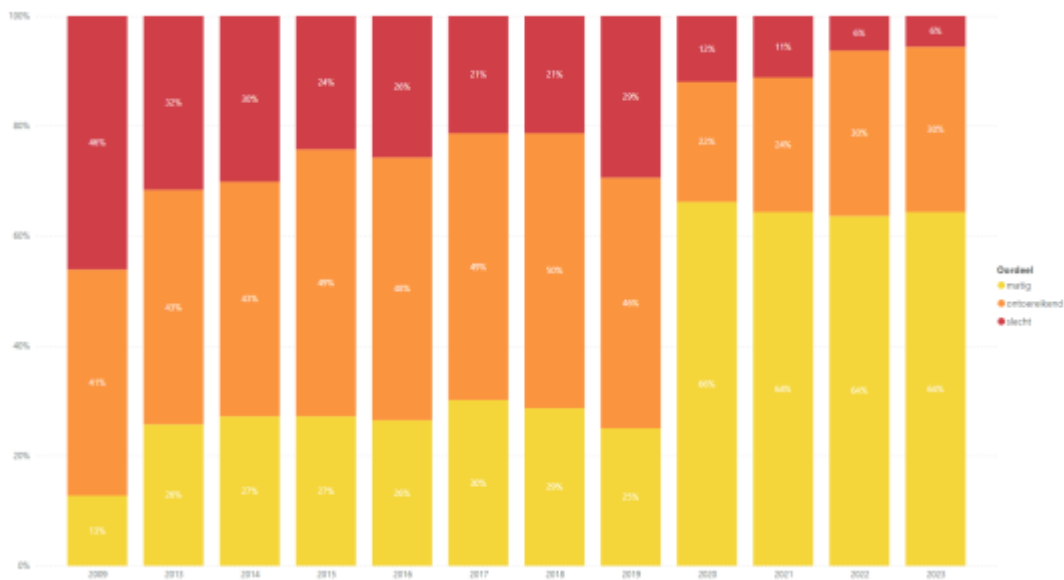
¹ De volgende kaarten zijn in de viewer te vinden:

- Grondwater: Beoordeling eindoordeel 2020
- Grondwater: Beoordeling onderdeel chemie 2020
- Grondwater: Beoordeling onderdeel zoutintrusie 2020
- Grondwater: Beoordeling onderdeel waterbalans 2020

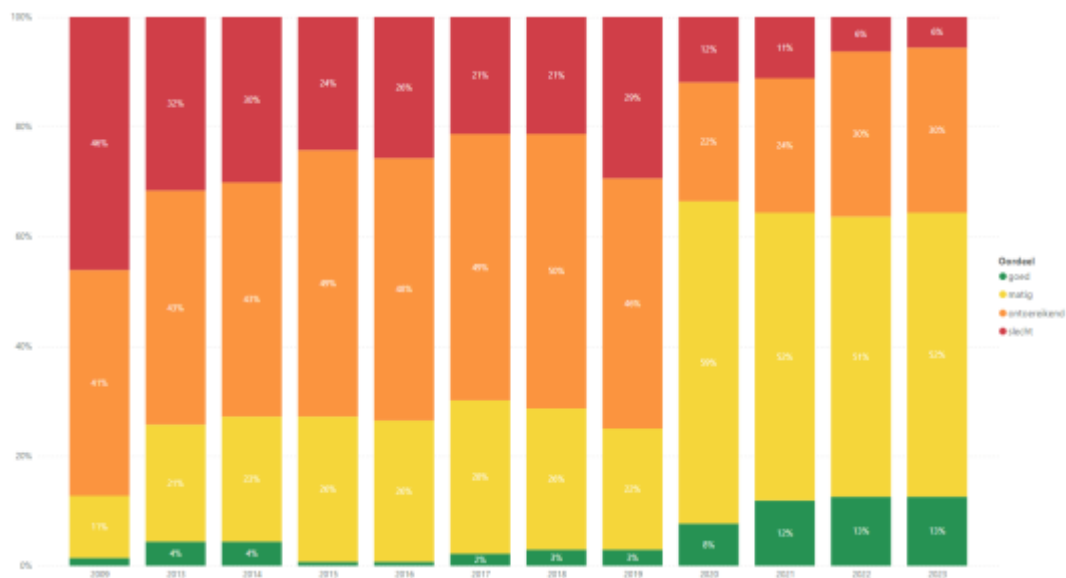
Ecologie totaal

Om aan ecologie te voldoen moet het waterlichaam het oordeel 'goed' krijgen op biologie, fysisch-chemische kenmerken en specifiek verontreinigde stoffen (zie figuur 'beoordeling waterkwaliteit volgens de KRW'). Geen enkel KRW-water voldoet aan alle drie de criteria en omdat er het 'one-out-all-out principe' geldt, betekent dat geen van de waterlichaam al 'goed' scoort op ecologie. Er is wel een positieve trend zichtbaar.

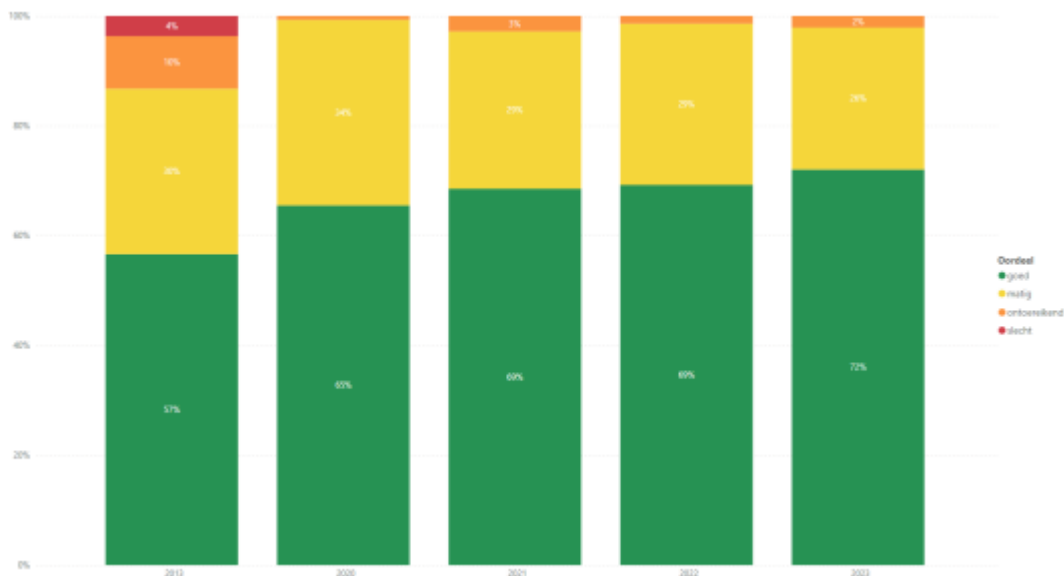
Biologie totaal

Op het kwaliteitselement biologie (bestaande uit vis, macrofauna, waterplanten en algen) voldoet op dit moment 13% van de waterlichamen. Ook hier zullen maatregelen nog zichtbare resultaten moeten gaan opleveren. Over meerdere jaren is een positieve trend zichtbaar.

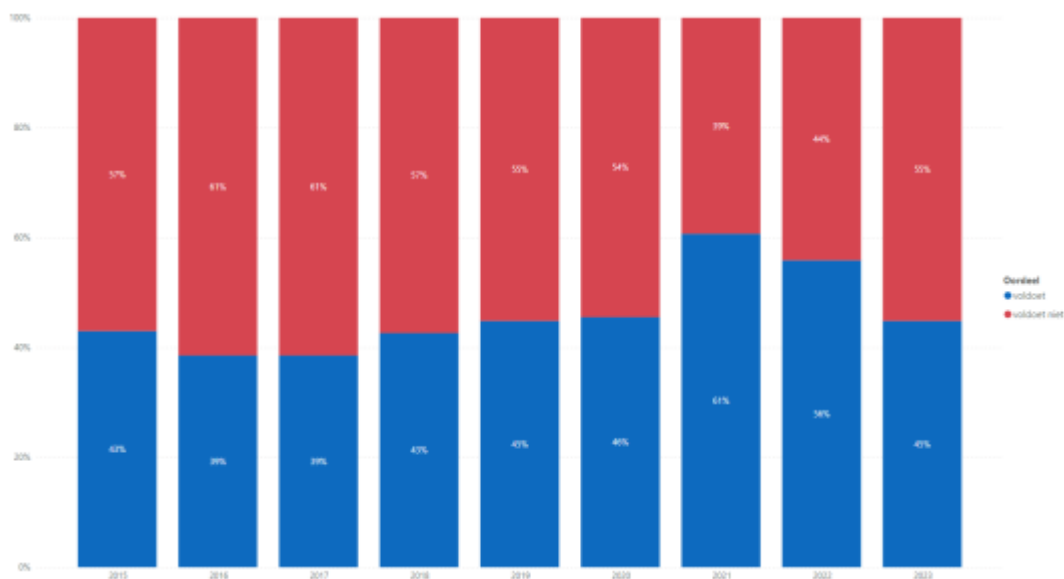
Nutriënten

Om een goede biologische toestand te realiseren is het belangrijk dat de nutriëntenhuishouding (fosfaat en nitraat) op orde is. In 65% van de waterlichamen liggen de concentraties reeds op het gewenste niveau. In de overige waterlichamen resteert nog een opgave.

Prioritaire stoffen (niet-ubiquitair)

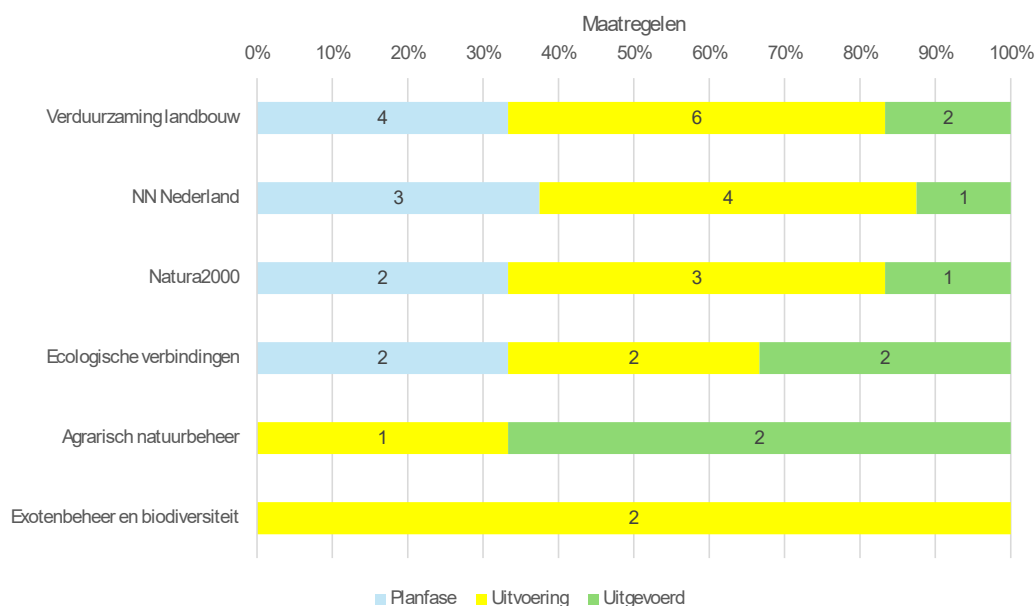
Behalve aan de ecologische doelen moeten oppervlaktewaterlichamen voldoen aan de chemische KRW-doelen. Deze hebben betrekking op de normen voor 45 gevaarlijke en giftige 'prioritaire' stoffen. Voor de KRW mag daarbij onderscheid worden gemaakt tussen zogenaamde ubiquitaire stoffen – inmiddels niet meer toegestane stoffen die echter zeer langzaam afbreken en daarom nog altijd alomtegenwoordig zijn in het milieu – en niet-ubiquitaire stoffen. In 2023 voldeed in Zuid-Holland 45% van de waterlichamen aan de normen voor de niet-ubiquitaire stoffen.

Bijlage 2 Voortgang uitvoering provinciale maatregelen oppervlaktewater

In het de KRW-nota (Bijlage bij het regionaal waterprogramma Zuid-Holland 2022-2027) is de bijdrage van de provincie Zuid-Holland aan het stroomgebiedbeheerplan 2022-2027 ter uitvoering van de KRW opgenomen. In afstemming met het maatregelenpakket van de waterschappen voor de planperiode 2022-2027 is een ruim aanvullend pakket maatregelen voor het verbeteren van de ecologie opgesteld. Daarbij is actief gezocht naar kansen om de watermaatregelen en -opgaven te koppelen aan andere opgaven, zoals natuurbeleid, landbouwtransitie, economie/Greenports, klimaatadaptatie, zoetwatervoorziening en ruimtelijke inrichting.

In totaal zijn 37 afzonderlijke maatregelen benoemd. Op het moment van deze voortgangsrapportage zijn 8 maatregelen (20%) volledig afgerond. 18 maatregelen (50%), waaronder een groot aantal NNN en N2000, zitten in de uitvoering. 11 maatregelen (30%) bevindt zich nog in de planfase. Zie onderstaande figuur voor het overzicht. De overzichtstabel op de volgende pagina geeft per maatregel een beeld van de voortgang met een korte toelichting bij de huidige status van de maatregelen.

Figuur 1 Fase van de 37 KRW-maatregelen uit het programma 2022-2027

Tabel 1 Provinciaal maatregelenpakket en samenwerking SGBP-3 (2022-2027)

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
Waterlichamen Natuurgebied Oost, Natuurgebied Midden en Natuurgebied Zuid	Extensiveren grondgebruik: door wijziging van de functie van landbouw naar natuurgebied is het verboden nog meststoffen te gebruiken	Realisatie Natuurnetwerk	periode 2022-2027	€ 27.200.000 (prognose 31/12/21)	HHSK en gemeente Kr'waard.	Uitvoering	De maatregel is grotendeels uitgevoerd door grondverwerving voor realisatie nieuwe natuur en vestiging van kwalitatieve verplichtingen bij zelfrealisatie (inhoudende dat degene aan wie het terrein toebehoort, het desbetreffende terrein niet gebruikt of doet gebruiken als landbouwgrond, het terrein beheert overeenkomstig het natuurbeheertype zoals voorgeschreven in het Natuurbeheerplan en datgene nalaat wat de veiligstelling van ecosystemen met de daarbij behorende soorten in gevaar brengt of verstoort).
Waterlichaam Stolwijk	Idem	Realisatie Natuurnetwerk	De haalbaarhe id wordt in 2022	n.t.b.	n.t.b.	Planvorming	De haalbaarheid en uitwerking van een gecombineerde aanpak van de natuurambities NNN met de opgaven KRW, robuuste

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
			onderzocht als onderdeel van de gebiedsanalyse.				doorvoerroute voor zoet water alsook een ecologische verbinding dient nog nader te worden bepaald.
Bergambacht, Stolwijk, Kromme Geer en Zijde, Den Hoek en Schuwacht en Sloten Waterrijk Berkenwoude	Financieel stimuleren ecologisch onderhoud watergangen	Stimuleringsmaatregelen agrarisch natuurbeheer				Uitvoering	Betreft de openstelling van de regeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) voor ecologisch onderhoud van watergangen voor agrariërs. Is in 2022 uitgevoerd met POP3 middelen.
Natuurgebied Oost, Natuurgebied Midden en Natuurgebied Zuid	Uitvoeren integraal natuurvriendelijk inrichtingspakket	Realisatie Natuurnetwerk; ecologische verbindingen		€ 39.500.000 (prognose 31/12/2)	HHSK en gemeente Kr'waard	Uitvoering	Er is een start gemaakt met kwaliteitsbaggeren. De inrichting van het eerste deelgebied, Den Hoek in Natuurgebied Zuid, is aanbesteed. Uitwerking voor de andere gebieden is in uitvoering.
Bergambacht, Stolwijk,	Verkenning ontwikkeling	Realisatie Natuurnetwerk	De haalbaarheid	n.t.b.	n.t.b.	Uitvoering	Onderzoek is nog gaande naar de haalbaarheid om in

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
Zuidplaspolder Zuid en Rotteboezem	oeverzones als deel van provinciale ecologische verbindingzones		id wordt in 2022 onderzoch t als onderdeel van de gebiedsan alyse.				genoemde waterlichamen de ontwikkeling van ecologische verbindingzones en een KRW- maatregel (ontwikkeling natuurvriendelijke oeverzones) te combineren. De provincie Zuid-Holland focust zich hierbij op plekken waar zij de ambitie heeft NNN te realiseren in het kader van de uitvoering van Natuurpactafspraken en waar perspectief is op realisatie in samenwerking met het HHSK. Dat betreft in het bijzonder delen van de waterlichamen Stolwijk en Zuidplaspolder Zuid. Terwijl met de (in 2023 en 2024) geplande inrichting van NNN in Den Hoek aan deze KRW-maatregel (NVO- ontwikkeling) al concreet invulling wordt gegeven voor een deel van het waterlichaam Bergambacht.

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
Ringvaart/ Zuidplas	Verbeteren doorvaart verbinding Ringvaart	Vaarrecreatie en vismigratie (KRW)	2022-2023	€ 300.000,-	HHSK, gem. Zuidplas, recreatie- schap	Planvorming	Het projectteam Zevenhuizerverlaat heeft n.a.v. een inspectie in juni 2022 een variantenstudie uitgevoerd. In februari 2023 is een voorkeursvariant gekozen: aan de sluis wordt op een sobere en doelmatige wijze correctief onderhoud gepleegd, en lokaal geautomatiseerd (direct nabij de sluis). Tevens wordt in de vismigratievoorziening voorzien door het plaatsen van een zgn. vislift nabij de sluis. Het definitief ontwerp met een bijbehorende raming is per juni 2023 gereed. Op basis hiervan wordt de Verenigde Vergadering van het hoogheemraadschap op 4 oktober 2023 gevraagd het realisatiekrediet beschikbaar te stellen. Vervolgens wordt in het

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							najaar 2023 – na aanbesteding - 1 marktpartij gecontracteerd om de bovenstaande werkzaamheden te realiseren. De einddatum is conform uw brief DOS-2021-O007372 PZH- 2023-826517400 aangepast naar 31 maart 2024. Inmiddels is door ons op 1 juni 2023 gemeld over een mogelijk nieuwe vertraging. Kritische onderdelen voor de automatisering kennen op dit moment extreem lange levertijden, ca. 12 maanden. Het is de verwachting dat in mei 2025 het project wordt afgerond. Nadat de aannemer is gecontracteerd, volgt een nieuwe, realistische planning (begin 2024) en zal daarna een formeel verzoek voor uitstel

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							van de subsidie worden ingediend.
Diverse binnen HHSK	Onderzoek bestrijding rivierkreeft door afvangen	exotenbeleid en biodiversiteit	2021 - 2024	€150.000,-	HHSK	Uitvoering	Sinds 2021 voert het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenwaard samen met provincie Zuid- Holland een meerjarige praktijkproef uit in een polder bij Berkenwoude. Met de proef worden de mogelijkheden, effectiviteit en haalbaarheid van het intensief wegvangen van Amerikaanse rivierkreeften onderzocht. In 2022 is aangetoond dat door gericht en intensief wegvangen van uitheemse rivierkreeften in een gebied als de Krimpenwaard herstel van slootvegetatie mogelijk is. In 2023 loopt de wegvangproef door om te zorgen dat (met beheervisserij) het bereikte effect behouden

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							blijft en om te bepalen hoeveel inzet daarvoor nodig is.
Westveen	Kwaliteitsbaggeren	Natura 2000 en Realisatie Natuurnetwerk	2022 - 2023	€4.600.000 (natuur)	PZH	Planvorming	Het overgrote deel van de baggerwerkzaamheden (eerste tranche) wordt voorbereid (vergunningen) en is op dit moment voorzien voor uitvoering in 2024. Voltooiing volgt uiterlijk in 2027 (tweede tranche).
Diverse binnen WSHD	Akkerrandenbeheer	Agrarisch Natuurbeheer	t/m 2022 op basis van ANLB regeling. Daarna is invulling op basis van Nationaal Strategisch plan/eco- regeling onzekeer vanwege	€100.000,-	Landbouw- collectief WSHD	Uitgevoerd	Betreft de openstelling van de regeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) voor akkerrandenbeheer (de aanleg van permanente zones waar de akker niet wordt bewerkt en waar gras of bloemmengsels worden ingezaaid) voor agrariërs. Is in 2022 uitgevoerd met POP3 middelen.

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
			mogelijk verplichte maatregel en 7 ^e NAP				
Oude land van Strijen	Peilverhoging en aanpassing natuurreserveaat	Natura 2000	Provincie draagt bij aan SBB via de Subsidiere geling Kwaliteitsi mpuls Natuur en Landschap (SKNL) Geplande einddatum is 31-12- 2024	€1,7 miljoen	WSHD en SBB	Uitvoering	
Nieuwkoopse Plassen	Bodem 'de Pot' frequent wegbaggeren of beijzeren	Natura 2000	2022 – 2023 (experime nt)	€51.365,-	PZH	Afgerond	

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
Nieuwkoopse Plassen	Isoleren De Pot door aanleg dammen	Natura 2000	2022	€560.000 (uit N- 2000 budget)	Rijnland, Natuurmo numenten	Planvorming	De uitvoering van deze maatregel die toeziet op het isoleren van het gebied 'de Pot' waar de vogelkolonies zitten van de rest van het plassengebied is vertraagd. In 2022 is de voorbereiding gedaan. Eind 2023 is de maatregel uitgevoerd (nu bezig met vergunningen).
Nieuwkoopse plassen	Optimalisatie defosfatering De Pot	Natura 2000	2021 -2022	0	Rijnland	Uitvoering	Deze maatregel is gelinkt aan bovenstaande maatregelen. De onderzoeksfase is in 2022 afgerond. De werking van de defosfatering wordt momenteel door Rijnland geoptimaliseerd (dosering verhogen).
Algemeen	Landbouwportaal – opleiding en inzet van bodemcoaches voor verduurzaming agrarisch bedrijf	Verduurzaming landbouw	Start 2022	€ 25.000 (voorlopig eenmalige bijdrage provincie – begrotings-	Rijnland	Uitgevoerd	Om agrariërs te ondersteunen bij het verbeteren van de bodem en waterkwaliteit én om duurzaam en toekomstbestendig te ondernemen, is door Rijnland een Landbouwportaal

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
				subsidie via NJN 2021)			opgericht. PZH heeft bijgedragen aan de totstandkoming middels een eenmalige financiële bijdrage. Het Landbouwportaal staat open voor advies en expertise voor agrarische ondernemers in Zuid-Holland.
Alblasserwaard	Realisatie ecologische verbinding in combinatie met KRW en herstel boezemkade. Daarin oa activiteiten SOK: - Achterwaterschap Oost + West: 25 ha EVZ - Dwarsgang: 3,2 km natuurvriendelijke oever - Giessen-Schelluinse Vliet: 5km EVZ	Realisatie Natuurnetwerk + Vismigratie (KRW)	SOK onderdele n: - Achterw ater- schap: uitvoer ing 2016 - 2025 - Dwarsga ng: uitvoer ing 2019 – 2025	Achterwater- schap: €4.357.500 (PZH financiert 85%) Dwarsgang: €630.000 (PZH financiert 85%) Giessen- Schelluinse Vliet: €1.170.000 (PZH financiert 45%)	Rivierenlan d	Planvorming	Er zijn afspraken over inrichtingsprincipes oeverprofielen gemaakt tussen waterschap en provincie. Voor twee trajecten is grond aangekocht door het waterschap. Hier is voldoende ruimte voor ecologisch inrichting. Het waterschap wil voor de ecologische zone grond aankopen op basis van minnelijke grondverwerving. Een risico is dat er onvoldoende grond beschikbaar komt voor de realisatie van de ecologische verbinding.

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
			- Giessen- Schelluin se Vliet: uitvoerin g 2023				
Over- en Nederwaard incl. Boezems Kinderdijk	Instandhoudingsmaatr egelen met KRW doelen (aanpassen afsluitmiddel, verontdiepen plas, aanbrengen luwtestructuur, saneren historische verontreiniging, ganzenbeheer, herstel rietpercelen	N2000	Uitvoering 2016-2025 waarbinne n uitvoering Boezems Kinderdijk: 2022-2024	€ 8.444.000 (waarvan PZH 85% SOK- middelen) Binnen dit bedrag zijn de kosten voor de Boezems Kinderdijk € 700.000,- (waarvan deel PZH uit SOK- middelen)	Rivierenlan d	Uitvoering	Behalve het ganzenbeheer en herstel van de rietpercelen zijn alle maatregelen uitgevoerd. Het ganzenbeheer wordt uitgevoerd conform de maatregelen in het beheerplan. De ontheffing die hieraan ten grondslag ligt is verouderd en het beheer kan niet optimaal plaatsvinden, waardoor nog steeds uitbreiding van het aantal ganzen plaatsvindt. Door vertrapping en vraat van de ganzen kan riet zich niet goed ontwikkelen.
Meijepolder, Wierickes, Keulervaart	Stimuleren ecologisch beheer en onderhoud watergangen	Stimulerings- maatregelen	2021	€ 19.666,82	Agrarisch collectief HDSR	Uitgevoerd	Betreft de openstelling van de regeling Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) voor

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
		agrarisch natuurbeheer					ecologisch onderhoud van watergangen voor agrariërs. Is in 2021 uitgevoerd met POP3 middelen.
Boezem Westland, Boezem Midden- Delfland en Boezem Schie	Verkenning ontwikkeling waternatuur als onderdeel van NNN en provinciale ecologische verbindingzones, bijvoorbeeld verbinding Vlietlanden- Schie	Realisatie Natuurnetwerk; ecologische verbindingen	17-07- 2021 t/m 31-12- 2023	€2.160.000,- (betreft POP3 aanvraag "In volle vaart naar een betere waterkwaliteit in Delfland"	Delfland	Uitvoering	in 2022 is het project "in volle vaart naar betere kwaliteit in Delfland" gehonoreerd. Daarmee komt via POP3 50% (€ 1.919.560) van het bedrag dat Delfland de komende jaren investeert in de aanleg van Natte Ecologische Structuur beschikbaar via de EU.
Schie	Aanleg vissenbossen	Realisatie Natuurnetwerk; ecologische verbindingen	2020-2022	€55.229,-	Delfland	Uitgevoerd	Op drie plekken zijn in totaal 18 prefab vissenbossen geplaatst. Deze worden met palen vastgezet op de bodem en steken iets boven het water uit zodat schippers ze kunnen zien. In kanalen, vijvers en stadswateren is meestal weinig beschutting onder water te vinden. Vissen vormen hierdoor

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							een makkelijke prooi voor aalscholvers en andere rovers. Om de visstand in dit type wateren te verbeteren, kunnen vissenbossen een goede oplossing zijn. In afwachting van het eindrapport wijst de tussenevaluatie uit dat vissen inderdaad gebruik maken van de vissenbossen. Er zijn duidelijk grotere aantallen, lengten en soorten vis waargenomen in de vissenbossen ten opzichte van de referentielocaties. De vangst aantallen in het eerste jaar zijn echter beduidend lager dan verwacht. Er wordt nu gewerkt aan de eindevaluatie, die wordt afgerond in Q4 2023.
Polders rond de Schie	Onderzoek bestrijding Rode Amerikaanse Rivierkreeft	Natuur en biodiversiteit	Vanaf 2022	€50.000,-	Delfland	Uitvoering	Omdat Delfland schade ondervindt van exotische rivierkreeften, is het initiatief voor een gezamenlijke

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							onderzoekspilot met het ministerie van LNV (beleidsverantwoordelijke), Unie van Waterschappen, de Provincie Zuid-Holland, Stichting EIS Kenniscentrum Insecten en Wageningen University & Research (WUR) genomen. De pilot onderzoekt de mogelijkheden om de negatieve effecten op de waterbeheertaken en -doelstellingen te verminderen. De resultaten van de pilot worden eind 2023/ begin 2024 verwacht.
Nieuwe Waterweg en Haringvliet	Monitoringsonderzoek intrek aal en driedoornige stekelbaars	Vismigratie	2022	€50.000,-	WUR ism div. waterschappen	Afgerond	Door het RAVON is onderzoek gedaan naar de intrekroutes voor glasaal en driedoornige stekelbaars in de Nieuwe Waterweg en het Haringvliet. Dit monitoringsonderzoek sluit aan op het bredere vismigratie-onderzoek dat de provincie

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							samen met RWS en de waterschappen uitvoert in Zuid-Holland ten behoeve van natuurherstel.
Heel PZH	Proces terugdringen van gebruik chemische bestrijdingsmiddelen in agrarisch natuurbeheer en gehele landbouw	Verduurzaming landbouw	Vanaf 2021	Momenteel enkel inhuur externe procesbegeleider ca. € 20.000	Provincie ZH / Publieke Zaken	Planvorming	Bij de vaststelling van het Natuurbeheerplan 2023 is toegezegd te onderzoeken hoe landbouwbreed het gebruik gewasbeschermingsmiddelen teruggebracht kan worden. Dit wordt vanuit landbouw opgepakt.
Heel PZH	Bodemtraject waarbij onderzocht wordt of natuurlijke reststromen ingezet kunnen worden als bodemverbeteraar.	Circulair Verduurzaming landbouw	2021 en 2022	€ 40.000 voor procesbegeleiding en uitvoering verkenning	Provincie ZH / Nflux / KnowWhy	Uitgevoerd	Congres en rapport opgeleverd. Inzichten worden verwerkt in visie verduurzaming landbouw van de provincie.
Heel PZH	Inzet van middelen van GLB, onder andere voor DAW-maatregelen.	Verduurzaming Landbouw	Vanaf 2023 tot en met 2027 (projecten kunnen	Voor het GLB in Zuid-Holland is in totaal € 24 miljoen Europese middelen en €	LNV/RVO/ PZH	Planvorming	

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
			doorlopen tot uiterlijk 2029)	22 provinciale middelen beschikbaar.			
Heel PZH	Proces DAW onderdeel maken van Gebiedsaanpak – GAW's opstellen in samenhang met NPLG- bod	Verduurzaming landbouw Waterkwaliteit Biodiversiteit Aanpak stikstof/bodem	Vanaf 2021 – 2027	Bod provincie NPLG-middelen (najaar 2022)	DAW- en gebieds- partners in de regio	Planvorming	Het toetsbaar voorontwerp ZH- PLG bevat een gebiedsdekkend (en met de draagvlak uit de gebieden tot stand gekomen) pakket van maatregelen ter verbetering van de waterkwaliteit. Ook bevat het voorontwerp diverse low-regret projecten met een focus op de KRW. Voor de projecten zijn we in afwachting van een positief advies van LNV voor financiering.
Veenweide- gebieden	Klimaatakkoord Landbouw & Landgebruik – Veenweidestrategie - Grondwaterstand sturen/verhogen - drainage	Verduurzaming landbouw Klimaat - Reductie CO2 uitstoot	Vanaf 2021 t/m 2024	Zogenoemde impulsgelden voor de opstart en korte termijn no-regret maatregelen voor het	Provincie & Gebieds- partijen veenweide	Uitvoering	PZH heeft een bod gedaan voor het krijgen van de impulsgelden. Het Rijk heeft Zuid-Holland een bedrag beschikbaar gesteld van € 22 miljoen, te besteden aan klimaatmitigerende maatregelen op veenbodems,

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
	- Bodemsamenstelling veranderen - Graslandbeheer - Vee aanpassing (kleinere koe. Lagere veedichtheid) - Functieverandering - Zonering / verkaveling Onderdeel van het programma is kennisontwikkeling, dit kan resulteren in nieuwe maatregelen.			remmen van de bodemdaling: € 22 miljoen Impulsgelden vanuit Klimaat akkoord (Rijksbijdrage)			die op korte termijn te realiseren zijn. Concrete maatregelen die in beeld zijn, zijnaankoop van 4 á 6 bedrijven, afwaarderen van ca. 100 ha grond en aanleg van 2.000 ha waterinfiltratiesystemen (WIS). De ontwikkeling naar een duurzame landbouw biedt kansen voor de KRW In het kader van het Zuid-Hollandse Programma Landelijk gebied en besteding van impulsgeleden zijn diverse projecten en processen opgestart in diverse polders en waarden. Die bevinden zich in diverse stadia van voorbereiding en uitvoering. De opgave wordt gebiedsgericht aangepakt en integraal gecombineerd met en gekoppeld aan andere functies en opgaven in de gebieden, o.a. waterkwaliteit, biodiversiteit,

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							milieudruk, recreatie en agrarische economie. Er zijn nog geen fysieke maatregelen uitgevoerd.
beheergebied Waterschap Rivierenland	Groene Cirkel Kaas en Bodemdaling: - Waterpeil verhogen zodat minder CO2 wordt uitgestoten. (Onderwaterdrainage) - onderzoek WUR naar mogelijkheden voor carbon credits/verhandeling CO2-rechten.	Verduurzaming landbouw Klimaat Biodiversiteit	Al gaande	50% Co- financiering: PZH-bijdrage €575.000	Provincie, Rabobank, boeren van Coöperatie Deltamilk	Waterpeil verhogenL Status: pilots uitgevoerd Voortgang: opschalen vab areaal WIS wordt verkend in gebiedsproces ZHPLG	Veenoxidatie in het veenweidegebied leidt tot bodemdaling. Dit zorgt voor maatschappelijke kosten, want er komen grote hoeveelheden CO2 bij vrij en de waterkwaliteit neemt af door het vrijkomen van stoffen uit het veen. Een pilot met opzet van het waterpeil is uitgevoerd. Resultaten van de pilot worden meegenomen in het gebiedsproces ZHPLG war de mogelijkheden voor opschaling onderwaterdrainage (WIS) worden verkend. Ook is is onderzoek gedaan naar het omzetten van CO2-reductie naar verhandelbare CO2-credits (verdienmodel voor boeren),

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							met als resultaat de uitgave van de eerste credits.
Veenweide- gebieden	Het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) praktijkgericht onderzoek: - Onderzoek Andere gewassen - Bodemsamenstelling aanpassen (verzuren / verbrakken) - Hoogwaterboerderij experiment veesoorten	Verduurzaming landbouw Klimaat	Al gaande loopt t/m 2024.	€ 500.000,- co-financiering PZH	Veenweide Innovatie Centrum	Uitvoering	Het Veenweiden Innovatiecentrum (VIC) Zegveld heeft als doel een bijdrage te leveren aan een (economisch) vitaal en klimaatbestendig veenweidelandschap, met een gezonde landbouwsector en een duurzaam bodem- en watersysteem. De focus ligt op een integrale benadering van de vraagstukken en vertaling naar de praktijk. De genoemde projecten onderzoeken o.a. hoe om te gaan met vernatten van veen dat mogelijk leidt tot meer uit- en afspoeling van meststoffen wat slecht is voor de waterkwaliteit en niet strookt met de KRW- doelstellingen en het verdienmodel en milieu- effecten van landbouw bij

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							alternatieve bodemomstandigheden (natter, zuurder). De diverse onderzoekprojecten zijn allen meerjarige onderzoeksprojecten die momenteel allen in uitvoering zijn Resultaten worden verwacht eind 2024.
HH Rijnland	De bodem als basis – boeren op weg helpen om ecosysteemdiensten te leveren en bodembeheer te verbeteren.	Verduurzaming landbouw Duurzaam bodembeheer Bevorderen biodiversiteit Waterkwaliteit en kwantiteit als ecosysteem- dienst	Project is gestart in 2021. Voortzetti ng van project in 2022.	In 2021: € 50.000 provinciale subsidie. In 2022: €50.000,- subsidie. vanaf 2023 inzet op provinciebrede en langjarige subsidie voor uitrol van lerende netwerken.	LTO Noord & Wijland	Planvorming	In 2021 en 2022 zijn Bodem als Basis uitgevoerd in het beheergebied van Rijnland en ws Hollandse Delta. Het toetsbaar voorontwerp ZH-PLG bevat een voorstel voor een gebiedsdekkende (en met de draagvlak uit de gebieden tot stand gekomen) uitrol en opschaling van het project.

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
Polder Stein en weidegebied	Klimaatmaatregelen op agrarische percelen: vernatten percelen m.b.v. waterinfiltratie- systemen.	Regionale veen- weidestrategie: Verminderen bodemdaling	1-1-2022 – 31-7-2024 (POP3 - subsidie)	€530.207,-	Coöperatie agrarisch collectief Kr'waard.	Uitvoering	Er is in de zomer van 2021 een POP3 aanvraag ingediend voor de eerste fase het project gericht op aanleg van WIS na een snelle verkenningsfase. In de zomer van 2022 is de POP3- subsidie toegekend voor fase 1 (realisatie WIS) en is gestart met de uitvoering van het project. 11 deelnemers gaan in de eerste fase met POP3- subsidie van Provincie Zuid- Holland op ca. 100 ha veengrond WIS aanleggen (actief en passief). In de fase die loopt gedurende 2023 wordt de verbinding gelegd van de agrarische polder met de andere opgaven zoals KRW en biodiversiteit in de omgeving en verduurzamen van de bedrijfsvoering: een 'veeninnovatieve aanpak'.

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
IBP Zuidwestelijke Delta o.a gebied Waterschap Hollandse Delta – waterschap is beoogd partner.	Verschillende projecten die zich richten op een volhoudbare landbouw in de toekomst. Het IBP ZWD bestaat uit verschillende onderdelen, waaronder onderzoek naar ecosysteemdiensten en projecten gericht op akkerrandenbeheer, gewasdiversiteit en strokenteelt.	Verduurzaming landbouw	Vanaf 2021, fase 2: eind 2021-2022	Nu voornamelijk procesgeldten. Projecten moeten nog opgezet worden.	WUR en Delphy	Uitvoering	Het IBP ZWD onderscheid 3 subprojecten: - Openbaar groen en landbouw: - Zoetwater Goeree Overflakkee: - Gebiedspilot strokenteelt: Deze bevinden zich in de onderzoeksfase. Aan de hand van pilots (Brabant, Zeeland, Zuid-Hollandse Delta) wordt met de boeren in de gebieden de ontwikkeling van biodiversiteit door openbaargroen en akkerranden onderzocht. Op Goerree loopt onderzoek van kansrijke maatregelen zoetwater beheer. Daarnaast wordt in twee innovatiegroepen de toepassing van strokenteelt in werkgroepen kennis ontwikkelt

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
							over de toepassing van businessmodellen en bouwplannen strokenteelt.
Door heel ZH -	Verschillende POP3- projecten lopen nog door tot 2022 of later: - Vitale teelt Hyacint: duurzame schone teelt van ziektevrije hyacint - Proeftuin Regeneratieve landbouw - bodemverbetering - Hof van Heden – verschillende vormen van natuurinclusieve landbouw uitproberen, waaronder bodemverbetering	Verduurzaming landbouw (minder gebruik bestrijdingsmid delen en vergroten biodiversiteit)	2019-sept 2022 2019 – april 2022 2020 – dec 2022	Subsidiebedrag totale project (50% EU, 50% provincie) € 441.875,- € 697.500,32 € 529.033,80 € 982.249,80	Markglory & verschillen de telers uit het gebied & WUR Klompe landbouw & Stichting Soilheroes Foundatio n & WUR Delphy, WUR & verschillen de akker- bouwers	Uitvoering	Alle deelprojecten lopen nog, bij allemaal zijn al een of meerdere deelbetalingen ingediend. Jaarlijks en bij iedere deelbetaling is een voortgangsverslag ingediend waarin verslag is gedaan over het verloop van het project.

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Bijdrage aan andere opgave	planning/ opmerking	Kosten/ bijdrage provincie	uitvoerder	Status maatregel: voortgang per Q3/2023: 1. PLANVORMING 2. UITVOERING 3. AFGEROND 4. INGETROKKEN	Korte toelichting bij de voortgang van de maatregel (Korte beschrijving van belangrijkste resultaten. Graag ook benoemen evt. bijzonderheden/ aandachtspunten/ risico's)
	en kunstmestvrij telen, waardoor emissies reduceren - Circulaire land- en tuinbouw door natuurlijke (bodem)kringlopen te sluiten met reststromen en reductie emissies naar het milieu - Verkennen nieuwe vezelgewassen (o.a. de wilg) passend bij bodem en water sturend		2019 – sept 2027		Biota Nutrients & Stichting Food & Flowers; IBP ZW Delta ; verschillen de agrariers en ketenpartij en		

Bijlage 3 Voortgang provinciale maatregelen grondwater

De KRW gaat uit van een stroomgebiedsbenadering. Nederland kent verschillende grondwaterlichamen die meestal de provinciegrens overstijgen. In Zuid-Holland bevinden zich (delen van) vijf grondwaterlichamen (zie kaart).

In het stroomgebied Rijn-West zijn dat:

- Zout Rijn-West (NLGW0011), een zout grondwaterlichaam;
- Deklaag Rijn-West (NLGW0012), een grondwaterlichaam met zoet grondwater en een afdekkend pakket;
- Duin Rijn-West (NLGW0016), een duingrondwaterlichaam met zoet grondwater.

In het stroomgebied Maas zijn dat:

- Zout Maas (NLGW0013), het zoute deel van het eiland Goeree-Overflakkee;
- Duin Maas (NLGW0017), het duingebied van het eiland Goeree-Overflakkee.

Deklaag Rijn-West (gedeeld met Noord-Holland en Utrecht)

Grondwaterlichaam Rijn-West is het grootste GWL van het deelstroomgebied Rijn-West. In hét zoet grondwaterlichaam van laag Nederland treedt overwegend kwel op in diepe polders en in drainerende waterlopen langs de stuwwallen.

Duin Rijn-West (gedeeld met Noord-Holland)

Het grondwaterlichaam Duin Rijn-West strekt zich uit langs de kust van Zuid-Holland en Noord-Holland. Dit grondwaterlichaam fungeert als een zanderig infiltratiegebied dat wordt gevoed door neerslag. Het zoete grondwater reikt tot enkele tientallen meters

diep, waarbij sommige delen te maken hebben met verminderde grondwaterkwaliteit als gevolg van de lokale activiteiten in de greenport.

Zout Rijn-West (gedeeld met Noord-Holland)

Dit grondwaterlichaam is hét brakke grondwaterlichaam van laag Nederland. Het vertoont voornamelijk kwel in diepe polders en langs drainerende waterlopen bij de stuwwallen. Bovendien zijn regionale stroomsystemen ontstaan door de ontwikkeling van de polders, waarbij verzoeting plaatsvindt vanuit relatief hoger gelegen gebieden en meren, terwijl verzilting optreedt door diepere stromingen die brakke kwel leveren onder diepe droogmakerijen.

Duin Maas

Grondwaterlichaam Duin Maas is een zoet grondwaterlichaam gepositioneerd onder de duinen van Goeree Overflakkee aan de kust.

Zout Maas

Grondwaterlichaam Zout Maas is het grondwaterlichaam onder Goeree Overflakkee. Dit is een brak grondwaterlichaam.

Maatregelen en voortgang

In onderstaande wordt inzicht gegeven in de status van de maatregelen en de risico's die worden gezien voor de uitvoering van de grondwatermaatregelen. De inventarisatie beperkt zich tot de formeel, in de [KRW-factsheets](#), vastgelegde maatregelen, waarvoor de provincie Zuid-Holland uitvoerder is. Deze maatregelen zijn aanvullend op onze basisinspanning zoals in hoofdstuk 5 geduid, zoals toestand- en trend monitoring (ook een KRW-verplichting) en zeker ook de inzet op vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH). Deze KRW-factsheets bevatten de officiële informatie zoals die aan de Europese Commissie is gerapporteerd en hebben een formeel-juridische status.

De maatregelen zijn geordend naar het grondwaterlichaam waarop de inzet zich richt. Grondwater zit diep in de ondergrond en als het eenmaal verontreinigd is, is het moeilijk schoon te maken. Wat we nu in het diepere grondwater aantreffen, is de weerslag van activiteiten van tientallen jaren terug. De maatregelen richten zich daarom deels op monitoring en onderzoek zodat eerder en doelgericht kan worden gehandeld. Ook kunnen we grote verontreinigingen opruimen voordat ze zich (verder) verspreiden (saneringslocaties). De maatregelen voor de bescherming van drinkwaterbronnen staan in het Uitvoeringsprogramma gebiedsdossiers 2020-2025. Deze dienen ter ondervanging van de in de gebiedsdossiers naar voren gekomen problemen en risico's (de restopgave). De maatregelen gaan over waterkwaliteit, meten en monitoren, grondwaterbescherming en ruimtegebruik.

Een aantal van de maatregelen heeft een doorlopend karakter. Hierbij gaat het om jaarlijkse gebiedsgesprekken met de waterbeheerders (Rijk, waterschappen, gemeenten, omgevingsdiensten en drinkwaterbedrijven) over de voortgang van de uit te voeren maatregelen, en de ontwikkelingen en het bewustwordingsproces bij gemeenten.

Tabel 2 Provinciaal maatregelenpakket grondwater SGBP-3 (2022-2027)

Locatie / waterlichaam	Maatregel provincie (i.s.m. waterschappen)	Status maatregel WKP	Risico op niet- tijdige uitvoering 2027?	Toelichting risicobeoordeling
Duin Maas, Zout Maas	Inrichten ondiepe monitoring grondwaterkwaliteit	UITGEVOERD	Nee	
Duin Maas	Uitvoeren gebiedsgesprek en gebiedsschouw waterwingebieden Evides	UITVOERING	Nee	Gesprekken over winningslocaties worden jaarlijks uitgevoerd.
Zout Maas	Vervolgaanpak spoedlocaties Wbb	UITGEVOERD	n.v.t.	
Duin Rijn-West, Zout Rijn-West	Praktijkgroep goede organische stof - en fosfaatbalans bloembollenteelt op zand	UITVOERING	Nee	KAVB heeft Visie Vitale Teelt 2030 geïnitieerd. Hierin zijn diverse activiteiten beschreven.
Deklaag Rijn-West, Duin Rijn-West, Zout Rijn-West	Naar een toekomstbestendig bollenlandschap in de Hogeveensepolder	PLANFASE	Nee	
Duin Rijn-West	Onderzoek herkomst fosfaatoverschrijding Duin Rijn-West	PLANFASE	Nee	
Deklaag Rijn-West, Duin Rijn-West, Zout Rijn-West	Inrichten ondiepe monitoring grondwaterkwaliteit	UITGEVOERD	Nee	
Duin Rijn-West	Uitvoeren gebiedsgesprek en gebiedsschouw waterwingebieden Dunea	UITVOERING	Nee	Gesprekken over winningslocaties worden jaarlijks uitgevoerd.
Deklaag Rijn-West	Uitvoeren gebiedsgesprek en gebiedsschouw waterwingebieden Evides	UITVOERING	Nee	Gesprekken over winningslocaties worden jaarlijks uitgevoerd.
Deklaag Rijn-West	Uitvoeren gebiedsgesprek en gebiedsschouw waterwingebieden Oasen	UITVOERING	Nee	Gesprekken over winningslocaties worden jaarlijks uitgevoerd.
Zout Rijn-West	Gebiedsgericht grondwaterbeheer Rotterdamse Haven. (GGA)	UITGEVOERD	n.v.t.	
Duin Rijn-West	Vervolgaanpak spoedlocaties Wbb	UITVOERING/ UITGEVOERD	Nee	3/ 6 Wbb locaties uitgevoerd; overige in behandeling
Zout Rijn-West	Vervolgaanpak spoedlocaties Wbb	UITVOERING/ UITGEVOERD	Nee	4/ 10 Wbb locaties uitgevoerd; overige in behandeling
Deklaag Rijn-West	Vervolgaanpak spoedlocaties Wbb	UITGEVOERD	n.v.t.	
Deklaag Rijn-West	Zwijndrecht: aanpak puntbronnen: 1 Wbb locatie.	UITVOERING	Nee	